

Danish University Colleges

Pædagogfaglighed på ældreområdet - afslutningsrapport

Andersen, Randi Nygård; Brodersen, Marianne; Bille, Thomas; Ørsøe, Rikke Schou; Nielsen, Alina

Publication date:
2023

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Andersen, R. N., Brodersen, M., Bille, T., Ørsøe, R. S., & Nielsen, A. (2023). *Pædagogfaglighed på ældreområdet - afslutningsrapport*. Professionshøjskolen Absalon.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Download policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Pædagogfaglighed på ældreområdet - Afslutningsrapport

Forsknings- og udviklingsprojektet 'Pædagogfaglighed på ældreområdet' er udført af lektor, ph.d. Randi Andersen; lektor, ph.d. Marianne Brodersen; lektor, ph.d. Thomas Bille samt adjunkt Alina Nielsen og adjunkt Rikke Schou Ørsøe fra Center for Pædagogik, Professionshøjskolen Absalon. Projektet er finansieret af BUPL og Professionshøjskolen Absalon.

Forskergruppen vil gerne sige en stor tak til alle involverede deltagere:

Projektets deltagere: De 9 pædagoger ansat i ældreområdet i Næstved kommune, som har deltaget i netværksmøder og bidraget med praksisfortællinger: Liselotte Tanne Hegelund Petersen, Jette Straarup, Janne Tina Olejniczak Jørgensen, Ruben Michael Notkin, Jane Riisfeldt, Pernille Bøgh, Ann Køhler Pedersen, Maria Isa Dissing og Helen Møller.

Projektets følgegruppe: Birgitte Ettrup, distriktschef i Center for Sundhed og ældre i Næstved kommune, Bettina Vincent, formand for BUPL Sydøst samt Ulla Skjødt, lektor, ph.d. Center for sygepleje, Professionshøjskolen Absalon.

Aktivitetscentre, plejecentre og hjemmepleje i Næstved kommune, der åbnede dørene for feltbesøg fra projektets forskere.

Billedhugger Lisbeth Nielsen, som har tegnet forsidetegningen til denne afrapportering samt illustreret casesamlingen.

BUPL Sydøst, som er projektejer og bl.a. har stået for rekruttering af pædagoger samt kommunikationen til BUPL.

Indholdsfortegnelse

Rapportens formål og hovedkonklusioner	2
Hovedkonklusioner om pædagogisk faglighed - samt muligheder og udfordringer.....	2
Hovedkonklusioner ift. netværksformen og anbefalinger for fremtidige faglige netværk.....	3
Baggrund og introduktion til ældreområdet.....	5
Metode og præsentation af empirisk materiale	7
Metodeudvikling med fokus på narrativer og fænomenologisk sensitivitet	10
Forskningsfeltet pædagoger på ældreområdet	10
Pædagogernes veje ind i ældreområdet	13
Pædagogen som fagligt fyrtårn ift. relationsarbejde.....	14
Pædagoger på aktivitetsområdet	15
Pædagoger medbringer erfaringer fra handicapområdet til plejecenter	16
Pædagogen i hjemmeplejen mangler autonomi.....	17
Den pædagogiske faglighed på ældreområdet	18
Case 1: Der er ikke mere kattermad! Med pædagogen i hjemmeplejen	19
Case 2: De helt små ting. Med pædagogen på plejecenter	21
Case 3: Mandegruppe på tur. Med pædagogen på aktivitetsområdet	24
Pædagogfaglighed i ældreplejen: tværgående træk	26
Faglige netværk som kompetenceudvikling og som arena for professionsudvikling	28
Det faglige netværk.....	28
Deltagernes erfaringer med netværksformen.....	29
Hæmmere og fremmere for fagligt netværk - anbefalinger ift. fremtidige netværk.....	33
Formidling og videnskabelige resultater	35
Et casebaseret undervisningsmateriale.....	35
4 Podcasts.....	36
Oplæg på konferencer og praksisartikler.....	37
Videnskabelige artikler:	38
Litteratur:.....	39
Bilag 1: Program fra de fire netværksmøder & afslutningsworkshop samt evaluering.....	43
Bilag 2: Litteratursøgning	49

Rapportens formål og hovedkonklusioner

Projektets formål er

1. At skabe viden som kan synliggøre den pædagogiske faglighed, samt de muligheder og udfordringer som opstår, når pædagoger arbejder inden for ældreområdet.
2. At pædagoger som arbejder med ældre styrkes i det tværprofessionelle samarbejde og i arbejdet med den enkelte borger gennem et fagligt netværk, og at projektet giver anbefalinger om etablering og drift af det faglige netværk som arena for professionsudvikling.

Hovedkonklusioner om pædagogisk faglighed - samt muligheder og udfordringer

Vores fund viser, at pædagoger på ældreområdet kan bidrage til en praksis med et styrket helhedsorienteret fokus på den ældre borgers behov. Med dette arbejde er vi således i gang med at overveje og indkredse, hvad der kendetegner pædagogisk arbejde med ældre, som kunne være et bidrag til udviklingen af en egentlig 'ældrepedagogik'.

Pædagogers praksis er orienteret imod *at forstå det ældre menneskes perspektiv på eget liv*, og imod at tilstræbe at tilrettelægge omsorgen i tråd med den ældres egne ønsker og ressourcer. Der er en bredt forankret forståelse af, at målet med arbejdet er at bidrage til at skabe *et meningsfuldt og godt liv* for den ældre. Pædagogers arbejde på ældreområdet er præget af en orientering mod *helheden og det situerede* i det ældre menneskes liv. Det betyder, at pædagogers praksis potentielt er i modstrid med de elementer af tids- og opgavestyring, der har været en del af organiseringen af ældreplejen de seneste årtier. I bestræbelser på at realisere de overordnede orienteringer trækker pædagoger på en fælles kernefaglighed, som de søger at omsætte og integrere i ældreplejens forskellige institutionelle kontekster.

Den pædagogiske kernefaglighed, sådan som den kan udlæses af projektets empiri, indeholder:

- At etablere en *relation* til det ældre menneske, ofte gennem at interessere sig for den ældres livshistorie og aktuelle livssituation.
- At skabe *tryghed og ro* omkring det ældre menneske, fx ved at være responsiv over for behov og tilpasse *tempo og rytme* i samspillet.
- At skabe tid og rum for *samtaler og samvær* i den ældres hverdag.
- At etablere muligheder for *kontakt, nærvær og deltagelse i fællesskaber*, fx gennem at tilrettelægge aktiviteter i grupper.
- At varetage fysiske plejeopgaver, såsom at hjælpe den ældre med personlig hygiejne, at komme i tøj, og at spise. Imidlertid nævner pædagogerne ikke sådanne opgaver som det første, når de skal beskrive de væsentligste træk ved deres faglighed. Snarere betragter pædagogerne de fysiske plejeopgaver som underlagt den mere generelle orientering mod at understøtte det gode liv hos den ældre. Det betyder fx, at hvis en borger ikke ønsker at komme i bad eller blive barberet i dag, så forsøger de at tilpasse denne del af plejen efter den ældres ønsker.

Hovedkonklusioner ift. netværksformen og anbefalinger for fremtidige faglige netværk

Det faglige netværk for pædagoger på ældreområdet har både bidraget til kompetenceudvikling og generelt til professionsudvikling på ældreområdet. Mange af pædagogerne havde været eneste pædagog på deres arbejdsplads, og følte et stort behov for at dele viden om hvad pædagogisk faglighed er på ældreområdet. Netværket fik derfor en vigtig funktion som arena for vidensdeling. Men også som vidensopbyggende, da pædagogerne på ældreområdet er "pionerer" og derfor ikke kan læne sig op ad en eksisterende vidensbase om pædagogisk faglighed på ældreområdet. Samspillet mellem forskningen og kompetenceudvikling blev derfor særlig vigtig for deltagerne, da de skulle

opbygge et nyt sprog om fagligheden situeret i de konkrete institutionelle kontekster på ældreområdet.

De narrative praksisrettede metoder med udgangspunkt i praksisfortællinger og jeg-fortællingerne betød, at alle kunne bidrage med deres egne praksisfortællinger og få det reflekterende blik ind i egen praksis, samt at empiriindsamlingen bidrog til metodeudviklingen i det pædagogiske arbejde. Projektet har videreført det praksisnære forskningsperspektiv ud i formidlingen af projektets resultater i det casebaserede undervisningsmateriale, som tilbyder en teoretisk refleksionsramme til udvalgte praksisfortællinger produceret i projektet.

Vi vil anbefale, at et videre arbejde med netværk også vil inddrage samarbejde mellem pædagogisk uddannede og sundhedsfagligt uddannede kolleger fra praksis. Det vil for eksempel kunne gøres ved at indlægge aktionslæringslementer i forløbet, hvor deltagerne afprøver metoder på arbejdspladsen mellem netværksmøderne, eller ved at forskerne / underviserne afholder workshops på personalemøder i praksis, hvor hele medarbejdergruppen for eksempel arbejder med ældreperspektiver ud fra projektets metoder.

Opsamling af projektets erfaringer med netværket:

- *Netværket tilbød et fælles forum, som pædagoger på ældreområdet har savnet.* Der var generelt stor opbakning til netværket og deltagerne fortalte om, at de havde manglet et fælles forum, da de ofte er ene pædagog på deres arbejde.
- *De narrative metoder understøttede deltagelsen og styrkede refleksiviteten og den pædagogiske metodeudvikling.* Praksisfortællinger og jeg-fortællinger udgjorde en genkendelig og praksisnær måde at arbejde på og understøttede arbejdet med ældreperspektiver.
- *Deltagerorientering og samspil mellem forskning og kompetenceudvikling kvalificerede processen og gav fælles ejerskab.* Inddragelse af forskernes feltnoter på lige fod med pædagogernes praksisfortællinger bidrog til at pædagoger og forskere sammen kvalificerede det fælles undersøgelsesarbejde.

- *Netværket har potentiale til at styrke deltagernes udvikling af pædagogisk faglighed i praksis i ældreplejen.* Flere af deltagerne fortalte om, at de følte sig styrket i deres pædagogiske faglighed og at de var blevet tydeligere i samarbejdet med kolleger i tværprofessionelt samarbejde.
- *Kontinuitet og afvekslende arbejdsformer styrkede netværket.* Kontinuiteten betød, at der gradvist opstod tryghed i gruppen og det virkede befordrende for pædagogerne, at der blev arbejdet med forskellige metoder fra det følelsesmæssige kropsligt erfarede (forumteater og jeg-fortællinger) til mere traditionelle akademiske metoder som fordybelse i teoretisk tekst eller analyse af empirisk materiale.

Baggrund og introduktion til ældreområdet

Ældreplejen i Danmark har i mange år været udfordret af rekrutteringsproblemer, og aktuelt tales der i medierne om en sundhedskrise. De mange bestræbelser på at tiltrække nye grupper af medarbejdere til omsorgsarbejde har blandt andet medført et stigende antal ansættelser af pædagoger på ældreområdet. Kommuner i hele landet har i de seneste år opslået stillinger på ældreområdet, som er særligt rettet mod pædagoger, som for eksempel kan: *gøre en forskel for de ældre, give de ældre en bedst mulig hverdag, skabe stjernestunder med beboerne og derudover er fagligt og teoretisk velfunderet, vil være med til at præge og ændre ældreområdet og kan rådgive og vejlede borgere, kollegaer og elever i en respektfuld dialog* (eksempler fra stillingsopslag på ældreområdet i Næstved, Aarhus og Lolland kommune, 2022).

Projektet *Pædagogfaglighed på ældreområdet* undersøger pædagogers praksis i arbejdet med ældre borgere, samt muligheder og begrænsninger i forhold til at anvende pædagogisk faglighed på ældreområdet. Projektet undersøger og udvikler endvidere faglige netværk som arena for professionsudvikling. Projektet, som er et samarbejde mellem pædagogernes fagforening BUPL, Center for pædagogik på Professionshøjskolen Absalon samt Center for Sundhed og Ældre i Næstved kommune, har haft et stærkt fokus på praksis gennem brug af deltagerinvolverende metoder. 9 pædagoger, som arbejder i ældreområdet i Næstved

kommune har, sammen med forskere og adjunkter fra Professionshøjskolen Absalon, deltaget i projektet i en et fagligt netværk. Vi har afholdt 4 workshops i netværket, hvor vi sammen har opbygget fælles viden om pædagogers faglighed i deres arbejde med ældre. I netværket har vi arbejdet med refleksioner og analyser med brug af metoder som praksisfortællinger og jeg-fortællinger samt med traditionelle etnografiske metoder til feltarbejde i praksis.

Pædagoger på ældreområdet arbejder især i det primære sundhedsvæsen, som dækker hjemmepleje, plejecentre samt dagcentre og aktivitetscentre. Ifølge komparative undersøgelser af ældreområdet i sundhedsvæsenet i de Nordiske lande er der en række udfordringer, som går på tværs af landene: En aldrende population med en øget mængde kroniske sygdomme som diabetes og demens. Hertil kommer de stadig kortere hospitalsindlæggelser, hvor også ældre bliver udskrevet hurtigt til eventuel videre behandling, pleje og genoptræning i kommunerne og dermed til hjemmeplejen, der har store udfordringer med rekruttering og fastholdelse af medarbejdere (Larsen, Klausen & Højgaard, 2020).

En undersøgelse af hjemmeplejen i Norden (Sundhedsstyrelsen, 2021) viser, at der i Norden er et øget fokus på forebyggelse og rehabilitering i kommunerne. Dette sker for eksempel gennem tidlig opsporing ved forebyggende hjemmebesøg til ældre 75+ samt gennem hverdagsrehabilitering i eget hjem, med målet om, at den ældre kan klare sig selv uden hjælp fra hjemmeplejen så længe som muligt og dermed også at undgå eller udskyde behovet for plejebolig. "Længst muligt i eget hjem" har siden 1980'erne været en politisk målsætning for at reducere brug af institutionspladser og i stedet støtte den ældre i eget hjem, ældreboliger og seniorfællesskaber via hjemmeplejen. Den ældre skal have brug for omfattende eller fuldstændig støtte og pleje for at blive visiteret til en plejebolig. Plejeboligen er den sidste bolig for den ældre, og i Danmark bor den ældre således kun i plejebolig i gennemsnit 2,4 år inden de dør (Sundhedsstyrelsen, 2021).

Ifølge Nørtoft (2019) har dette politiske fokus på rehabilitering præget synet på alderdommen, som i stadig højere grad ses som en periode med mulighed og pligt til at holde sig aktiv og sund. Den ældre skal helst være uafhængig af hjælp fra hjemmeplejen og dermed undgå at blive en økonomisk og praktisk byrde for samfundet. På ældreområdet er

der derfor fokus på aktivitet og hverdagsrehabilitering, hvor borgeren skal vurderes og trænes i at klare dagligdagen, før de kan modtage praktisk hjælp og pleje i hjemmet. Det politiske fokus på uafhængighed viser sig også på aktivitetsområdet, idet der er fokus på aktiviteter, som bidrager til bevaring af fysiske funktioner for at opretholde selvhjulpethed.

Nørtoft peger på, at et bredere pædagogisk fokus, som strækker sig ud over standardiserede regimer og retningslinjer, kan bidrage til udvikling af praksis inden for ældreområdet. Ældrepedagogik er et lille felt teoretisk, og det drukner let i, at den typiske medarbejder på ældreområdet er uddannet indenfor sundhedsområdet. Nørtoft beskriver, hvordan udviklingen på ældreområdet er guidet af et snævert syn på fysisk sundhed, men viser også i sit empiriske materiale fra aktivitetsområdet samt plejen, at der er manøvrerum for den enkelte professionelle til at påvirke den mellem menneskelige relation (Nørtoft, 2019). Vores fund peger i samme retning.

Set fra et professionsperspektiv håber forfatterne af denne rapport, at det øgede antal pædagoger på ældreområdet vil kunne bidrage til udviklingen af en ældrepedagogik. De cases, som vi præsenterer, viser, at der ligger et potentiale i pædagogers arbejde på ældreområdet, og at pædagogisk viden og kunnen kan bidrage til en praksis med et større fokus på den ældres livsverden og egne behov.

Metode og præsentation af empirisk materiale

Den viden, vi har produceret i projektet, bygger på empiri fra pædagogers praksis og er lavet i tæt samspil med 9 pædagoger, som arbejder i forskellige arbejdsfelter på ældreområdet. De bærende metoder har været praksisnære baseret på en prakseologisk forståelse, hentet fra Bourdieus handlingsteori og fortolkninger heraf (Bourdieu 1977, 1990). Desuden har projektet været inspireret af aktionsforskning (Nielsen og Nielsen 2006), med faglige netværksmøder som fælles refleksions- og arbejdsrum for de deltagende pædagoger.

Som en særlig genre har vi lavet små "første-møde-med-feltet interviews" i netværket, som opfordrede til narrativer om erindringer fra dengang, pædagogerne lige var startet.

Formålet var, at få etableret et fælles erindrings- og erfaringsrum om forskellene på traditioner fra den pædagogfaglige kultur, som pædagogerne kom fra (dagtilbud, SFO, handicap) og kulturen på ældreområdet. De 9 interviews blev optaget og transskriberet, og er udgangspunkt for afsnittet om pædagogernes vej ind i ældreområdet.

Det viste sig igennem projektet, at pædagogernes praksis ser ret forskellig ud afhængig af, hvilken type institutionel kontekst den finder sted i. Feltnoter og interviews dækker derfor alle tre arbejdsfelter: Hjemmepleje, plejehjem og aktivitetscenter/daghjem. Vi har lavet feltobservationer, hvor vi har fulgt pædagoger fra netværket i deres daglige praksis mellem 3 og 5 timer, afhængig af havde der passede ind i arbejdsplanerne. Efterfølgende har vi foretaget et interview 30 minutter til godt en time afhængig af mulighederne på arbejdspladsen, hvor vi har spurgt ind til pædagogens refleksioner over konkrete situationer i den praksis, vi lige har observeret, men også til mere generelle overvejelser om muligheder for at bringe sin pædagogfaglighed i spil i arbejdet. Interviewet er foretaget umiddelbart efter observationen, med det formål at kunne inddrage sansede erindringer fra praksis bedst muligt (Sand, 2019). Alle interviews er transskriberet og dele af feltarbejdet har været analyseret på netværksmøder sammen med pædagogerne med fælles kortlægning på tavler inspireret af Situational analysis (Clarke & Friese, 2018). Efterfølgende har vi arbejdet med tematiske analyser, der dels har været hermeneutisk-fænomenologisk inspireret, dels har trukket på den prakseologiske inspiration.

Fundene i projektet er formidlet i det casebaserede undervisningsmateriale "Pædagoger på ældreområdet". Vi har trukket bredt på det empiriske materiale, dels det etnografiske materiale - observationer og interview med pædagoger -, dels et materiale bestående af praksisfortællinger, skabt via pædagogers narrativer om egen praksis (Mørch, 2012) og forskellige bearbejdnings, bl.a. med perspektivskifte via jeg-fortællinger (Koch & Jørgensen, 2018; Jørgensen, Rothuizen & Togsverd, 2019).

Oversigt over empirisk materiale

<p>Empirisk materiale fra 4 netværksmøder med 9 pædagoger samt afslutningsworkshop</p>	<p>Første-møde-med feltet- interviews (9 interviews)</p> <p>Praksisfortællinger (14)</p> <p>Feltnoter fra netværksmøder (5)</p> <p>Foto af tavler og flipovers med opsamlinger fra refleksionsøvelser og analyser</p> <p>En video med forumspil om samarbejde</p> <p>Fortællinger om udbytte af netværket fremlagt på afslutningsworkshop (2)</p>
<p>Empirisk materiale fra feltstudier: Observationer med efterfølgende situerede og semistrukturerede interviews.</p>	<p>Plejecenter</p> <p>Demensafsnit</p> <p>Hjemmeplejen</p> <p>Dagcenter</p> <p>Ude-aktivitet for mænd med ensomhedsproblematikker</p>

Metodeudvikling med fokus på narrativer og fænomenologisk sensitivitet

På netværksmøderne har vi haft fokus på at udvikle metoder, som understøtter eksisterende pædagogisk praksis: Brok (2009), som i sin afhandling har undersøgt skriftbrug hos fysioterapeuter og pædagoger, konkluderer, at den skriftlige dokumentationsform for pædagoger er karakteriseret ved brug af eksempler og narrative strukturer, der skriver scenarier frem og visualiserer situationer (Brok, 2009). Frørup (2017) peger på den narrative struktur som en dokumentationsramme, der kan rumme den kompleksitet og søgende problemløsning, som præger pædagogisk arbejde.

Metodeudviklingen i projektet ligger indenfor den narrative tradition og er hermeneutisk-fænomenologisk orienteret. Vi tager udgangspunkt i at pædagogik kræver fænomenologisk sensitivitet, samt hermeneutisk evne til at fortolke fænomener i livsverdenen og forstå den pædagogiske betydning af situationer og relationer (Van Manen, 2017). Vi har konkret arbejdet med praksisfortællinger (Mørch, 2012) og perspektivskifte gennem udforskninger af form og indhold med særlig fokus på indlevelse og empati ift. de ældre mennesker ved brug af jeg-fortællinger (Koch og Jørgensen, 2018, Jørgensen, Rothuizen & Togsverd, 2019) samt forumspil (Ørsøe, 2022; Schulte, 2011). Gennem de narrative metoder som har bidraget til oplevelser, empati, indlevelse og stemninger, har vi arbejdet med udvikling af borgerperspektiver. Metodeudviklingen har været inspireret af pædagogerne selv, hvor de fleste i deres fortællinger viste, at de tænker i ældres perspektiver, hvilket vi efterfølgende prøvede at rendyrke og gøre transparent ved brug af jeg-fortællinger.

Forskningsfeltet pædagoger på ældreområdet

Baggrunden for forskningsprojektet Pædagogfaglighed på ældreområdet var, at der mangler viden på feltet. Dette blev bekræftet gennem vores litteratursøgning. Vi afgrænsede søgningerne til dansk og nordisk litteratur, da vi primært ønskede at undersøge professionen "pædagoger" på ældreområdet, som et særligt dansk / nordisk fænomen. Vi

har foretaget systematiske søgninger i danske og nordiske databaser og kombineret disse med kædesøgninger (se søgestrategi og litteraturoversigt bilag 2). Da der findes meget begrænset forskning om pædagoger på ældreområdet har vi orienteret os bredere og for eksempel også inddraget udvalgte rapporter fra udviklingsprojekter og beretninger i fagblade om mindre udviklingsforløb. Desuden har vi inddraget fagpolitisk orienterede tekster fra SL, samt forskning som handler om pædagogik på ældreområdet. Vi er således endt med tre hovedkategorier.

1. Forskning om pædagoger på ældreområdet
2. Forskning om pædagogik på ældreområdet
3. Artikler/interview fra fagblade og fagpolitiske tekster

Der findes få forskningsbaserede undersøgelser af **pædagoger på ældreområdet**. Hansen (2008) har undersøgt minoritetsgrupper i medarbejdergruppen på ældreområdet: mandlige omsorgspersoner, kvinder med ikke-dansk etnisk baggrund samt pædagoger. Hun konkluderer, at pædagogernes relativt lange uddannelse har betydning for deres syn på egen faglighed. De arbejder typisk sammen med kolleger, som har erhvervsuddannelse eller ingen uddannelse, og bidrager særligt med refleksivitet og fokus på udviklings- og læreprocesser, samt inddragelse. Pædagogerne oplever, at de er gode til perspektivskifte, fokus på gensidighed i relationen med de ældre, aktivering og involvering (Hansen 2008). Frederiksen (2018) kommer til samme konklusion i en nyere mindre undersøgelse, som baseres på et observationsstudie med en enkelt pædagog på et dagcenter. Pædagoguddannelsens længde viser sig her at have en betydning, hvilket bl.a. kan ses ved at to pædagoger, som arbejder på dagcentre i den pågældende kommune, har koordinationsansvar (Frederiksen).

I forskningen om **pædagogik på ældreområdet** er det ikke den pædagogiske profession, som er i fokus, men selve pædagogikken, som kan bidrage til at kvalificere arbejdet med de ældre. Hansen (2006) har i sin afhandling filmet episoder fra omsorgsarbejdets praksis, der efterfølgende vises for de deltagende medarbejdere, hvorefter deres kommentarer og diskussioner danner afsæt for analyser. Hansens fund har karakter af metodeudvikling af pædagogik på ældreområdet (Hansen, 2006). Nørtoft (2019) pointerer i sin artikel, som

bygger på hendes afhandling, at det danske samfunds pædagogiske tiltag over for ældre mennesker handler om sundhed på den ene eller den anden måde. Hun forholder sig kritisk til, at ældrepædagogik bliver til sundhedspædagogik, hvilket knytter sig til en politisk diskurs, der handler om at få folk til at arbejde aktivt på at holde sig sunde og selvhjulpne. Hun ønsker sig en mere helhedsorienteret ældrepædagogik med fokus på det hele menneske (Nørtoft, 2019).

Helt aktuelt har Gholamian (2022) publiceret et review som undersøger, hvordan og på hvilken måde socialpædagogiske idealer og praksisser bidrager til eksisterende demenspraksis. Størstedelen af de tekster han har fundet, består af rapporteringer fra udviklingsprojekter og retter sig mod sundhedsfagligt personale, som undervises i eller afprøver socialpædagogiske tilgange. Gholamians review understøtter resultaterne i dette projekts undersøgelse af forskningslitteratur på feltet. Han konkluderer, at der er brug for mere forskning i koblingen mellem demens og socialpædagogik, samt forskning der undersøger, hvordan pædagoger allerede arbejder socialpædagogisk i demenspraksis, og hvilke vilkår og betydninger dette arbejde har (Gholamian, 2022).

Endelig findes der en del **artikler i fagtidsskrifter** med beretninger om positive resultater med pædagoger på ældreområdet. Det gælder for eksempel ift. aktiviteter, fællesskaber, ældres deltagelsesmuligheder, fokus på den enkelte borgers ressourcer, relationsarbejde og arbejde med ensomhed (se for eksempel Petersen 2018 eller Jensen 2019). Det er særligt fagbladet *Socialpædagogen*, som har artikler om ældreområdet. SL har desuden udgivet en hvidbog om demens og socialpædagogik (Kabel, 2017) som er fulgt op af undervisningsmaterialet *Socialpædagogik i ældreplejen* (Kabel, 2021). Materialet har fokus på, hvordan socialpædagogikken kan bidrage til at løfte kvaliteten på ældreområdet og i den enkelte ældre borgers liv med udgangspunkt i en helhedsorienteret tilgang, hvor der er fokus på det enkelte menneskes ressourcer, deltagelse i fællesskaber, mulighed for udvikling og retten til at bestemme i eget liv (Kabel 2017, Kabel 2021).

Der er således mangel på forskning om pædagoger på ældreområdet. Hvad er det for områder pædagogerne arbejder indenfor? Hvad er det for opgaver de får? Hvad bliver det særligt pædagogfaglige på ældreområdet? Projektet Pædagogfaglighed på ældreområdet

bidrager med svar på nogle af spørgsmålene på et felt, som mangler forskningsmæssig belysning.

Pædagogernes veje ind i ældreområdet

For at få indsigt i pædagogernes oplevelse af ældreområdet som felt, har vi interviewet deltagerne om deres erindringer om, hvordan de oplevede at starte på ældreområdet (første-møde-med-feltet interviews). De deltagende pædagoger har været ansat fra få måneder til 16 år på ældreområdet. De repræsenterer en variation af arbejdslivserfaringer inden for daginstitution, skole og det socialpædagogiske område. Deres vej ind i arbejdet med ældre har været tilsvarende forskellig: nogle har søgt nye udfordringer på grund af stressfyldte arbejdspladser med dårlige normeringer, nogle ser ældreområdet som et karriereskift med nye muligheder og andre er havnet tilfældigt på området, for eksempel som følge af en periode med arbejdsløshed. Fælles for alle er, at overgangen til arbejdet i ældreområdet har været markant. Pædagogerne taler om en kamp, men med forskelligt indhold. Nogle fremhæver kampen for at få fodfæste på en arbejdsplads med nye rutiner og organiseringer. Flere beskriver kampen om at få tid og plads til pædagogiske aktiviteter og oplever at stå alene med deres faglighed på arbejdspladser med en fasttømret kultur. Andre italesætter at stå alene på et felt domineret af sundhedsfaglige paradigmer med fokus på fysisk pleje frem for en mere helhedsorienteret tilgang. Det umiddelbare møde med ældreområdet har for hovedparten været et chok, eller et "forskrækkelsesmøde", som en pædagog udtaler. Pædagogerne fremhæver hyppige udskiftninger af personale og ledere, mange medarbejdere uden uddannelse på et område med stor politisk bevågenhed og megen negativ omtale i medierne. Det er samtidig et gennemgående træk, at pædagogerne oplever at kunne gøre en forskel på trods af de vanskelige vilkår.

Deres vej ind i ældreområdet har betydet, at de har måttet definere sig selv i en ny institutionel sammenhæng. Undervejs er de blevet klogere på deres egen faglighed og betydningen af et velfungerende tværprofessionelt samarbejde for at understøtte kvaliteten i plejen af ældre. Alle beskriver, at de gradvist er blevet mere og mere anerkendte på deres

pædagogfaglige ekspertise af kolleger og ledelse. Især den relationelle kompetence med borgerens behov i centrum, med tålmodighed, ro og fokus på meningsfulde aktiviteter, der tilgodeser borgernes ønsker om at blive inddraget i væsentlige aspekter i eget liv. På tværs af de ni pædagogers forskellige veje ind i ældreområdet har vi fundet en række temaer, som udsiger noget generelt om pædagogers placeringer på ældreområdet.

Pædagogen som fagligt fyrtårn ift. relationsarbejde

To af pædagogerne fremhævede særligt deres rolle som eksperter og rådgivere ift. relationsarbejdet. De havde haft udfordringer ift. at bruge deres faglighed i deres tidligere arbejde i dagtilbud og skole, og blev begge rekrutteret til ældreområdet for at bidrage til et kompetenceløft med særligt fokus på udfordringer i relationsarbejdet. De oplever generelt deres arbejde på ældreområdet som spændende. Der er anerkendelse af og stort bud efter deres faglige kunnen.

Den ene af pædagogerne kommer fra daginstitutionsområdet, hvor hun ikke havde mulighed for at bruge sine kompetencer inden for Marte Meo metoden som understøttelse til relationsarbejde. Ud over sin pædagoguddannelse har hun en social- og sundhedsassistentuddannelse og har tidligere arbejdet i ældreplejen. Hun søgte et stillingsopslag, som særligt rettede sig mod Marte Meo i ældreplejen på demensområdet. Hun oplevede skepsis fra kolleger i starten *hvad vil du her?* Et ensidigt fokus på det somatiske, og hvad hun oplevede som lav faglighed. For kollegerne *var borgere bare besværlige at samarbejde med og der blev brugt magt*. Hun arbejder nu på plejecenter og er vejleder for sine kolleger med brug af Marte Meo, både på plejecenter og i hjemmeplejen. Kollegerne kommer til hende når de har brug for hjælp til at skabe gode relationer med borgere, og hun oplever sit arbejde som spændende.

Den anden pædagog startede på ældreområdet i 2020, lige efter *"sagen om Århus"*, hvor medierne viste en dokumentar om umenneskelig behandling af ældre på et plejecenter. *Det var rigtigt meget oppe politisk og i samfundet, hvordan man behandler de ældre, og kollegerne var pressede og frustrerede over at der pludselig stod politikere med krav om at vi skal behandle de ældre ordentligt, men at de samtidig ikke blev anerkendt for deres arbejde... altså fordi plejehjemmene er lav-prestige*. Hun oplevede, at der var en stor forskel

mellem at arbejde som pædagog på skoleområdet, hvor hun var stolt af sit fag og hvor pædagogerne kæmpede for deres faglighed. På skoleområdet var hun vant til at arbejde med udviklingsplaner, målfastsættelse og evaluering. På ældreområdet arbejder de med handleanvisninger, som hun oplevede, at der ikke blev fulgt ordentligt op på. Hun kæmper for at øge fagligheden, bl.a. ved at inddrage den pædagogiske tradition for fortællende dokumentation, som kommer rundt om borger og kontekst, men også ved at formidle observationer om dynamikker og relationer, som kan være årsag til de mange konflikter mellem de ældre beboere med demens. Der er afsat tid til at hun kan observere, og hun vejleder kolleger, hvoraf mange er ufaglærte og kun taler begrænset dansk. *Jeg kan mærke at jeg er udfordret, og at det er svært at kæmpe for fagligheden i arbejdet.* Hun fortæller, at det er udfordrende at udvikle fagligheden i et arbejde med stor personaleudskiftning, mange ufaglærte samt kolleger, som taler begrænset dansk. Vi ser således for denne gruppe af pædagoger en tendens til, at deres længere uddannelse og kompetence ift. relationsarbejdet giver dem særlige rådgivende roller i arbejdet, som beskrevet af Hansen (2008) og Frederiksen (2018).

Pædagoger på aktivitetsområdet

Tre af pædagogerne arbejder inden for aktivitetsområdet. Den ene pædagog startede på ældreområdet for 10 år siden efter mange år som leder på fritidsområdet / SFO, som hun var kørt træet i efter sammenlægninger og organisationsændringer. Den anden kom fra daginstitutionen, hvor hun *var træet af børn, for at sige det ligeud.* I starten var det svært at lande på ældreområdet. Hun fortæller, at hun mødte *en meget fasttømret kultur, som var skeptisk over for hende: Er det nu ikke godt nok det vi altid har gjort?* Hun arbejdede på plejecenter de første år og fortæller, at hun observerede andre ting end sine kolleger: *Oftentimes observerede jeg jo nogle andre ting. Så var det måske ikke lige det sår, der var på hælen, der nagede. Måske var det ensomheden, en kontakt til en pårørende, der var gået skævt.* De to pædagoger føler, at de har fundet deres rette hylder på aktivitetsområdet, hvor de oplever, at der er fokus på deres særlige faglighed.

Den tredje pædagog er uddannet tømrer, derefter pædagog og har i en årrække arbejdet med unge med psykiske og sociale problemer. Han søgte en stilling, som gik ud på at lave

mandegrupper på ældreområdet, som inkluderende fællesskaber for ældre ensomme mænd. Han fokuserer på relationsarbejdet og at møde den enkelte der, hvor han er. *Bare at komme og være. Snakke sammen. Ikke alt det der, nu skal vi lave alle mulige ting og sager. Så det er mere pleje af sjælen end det er fysikken.* Han oplever, *at de sundhedsfaglige har fokus på de fysiske ting som medicin og støttestrømper, hvilket jo er godt, hvis der er tale om en urinvejsinfektion!*

De tre pædagoger, som arbejder på aktivitetsområdet oplever generelt, at der er anerkendelse af deres faglighed, og at der er stor autonomi i arbejdet. Deres erfaringer svarer til Nørtofts fund af at der kan være et manøvrerum for den enkelte professionelle i ældreplejen til at påvirke den mellem menneskelige relation (Nørtoft, 2019).

Pædagoger medbringer erfaringer fra handicapområdet til plejecenter

Tre af pædagogerne arbejder primært på plejecentre med ældre, som er stærkt svækkede og har brug for fysisk pleje. Den ene kom direkte fra uddannelse og kort tids arbejdsløshed til ældreområdet. Hun oplevede ikke ældreområdet som en stor forandring, fordi hun i praktikken havde arbejdet med multihandicappede børn og unge. Hun blev i starten af sine kolleger opfattet som *langsom i plejen*, fordi hun bruger sig selv anderledes end kollegerne. Hun har fokus på, at borgeren er med i det, der bliver gjort, hvor kollegerne mere havde fokus på *at få dem vasket og så ud til morgenmad og medicin, så de var færdige kl. 10.* Hun har fået kommentarer som, *hvor blev du af - vi har ikke tid til det her.* Hun tager sig tiden til de ældre: *og så er jeg ligeglad med om de kommer til morgenmad et kvarter senere.* Hun har arbejdet på ældreområdet i godt 7 år og oplever, at der er ledelsesopbakning ift. den kulturændring hun bidrager til

Den anden af pædagogerne på plejecentre har tidligere arbejdet på et daghjem for udviklingshæmmede. Hun har særligt fokus på at danne relationer, og hun synes at arbejdet med den fysiske pleje af den ældre giver god mulighed for kontakt og relationsdannelse. Også hun bruger mere tid på plejen, end der er afsat i opgavebeskrivelsen. Hun interesserer

sig for hvem den ældre er, og hvad den ældre kan lide at lave. Hun mener, at den tid hun bruger i plejen er godt givet ud. *Plejen er guld værd!* I de praksisfortællinger de to pædagoger har bragt ind i netværket, er der fokus på at se mennesket i den en-til-en relation, som plejen udgør. Pædagogerne i plejen omtaler kulturen omkring den somatisk orienterede opgavebeskrivelse som et udfordrende vilkår, men er også opmærksomme på at der er et manøvrerum for den enkelte professionelle, som vi også så det på aktivitetsområdet og i lighed med de fund, som Nørtoft beskriver (Nørtoft, 2019).

Pædagogen i hjemmeplejen mangler autonomi

En af pædagogerne arbejder i hjemmeplejen. Hun har været børnehaveklasseleder og senere arbejdet som selvstændig i en årrække, inden hun søgte ind i ældreområdet for tre år siden. Hun beskriver feltet som en meget hård verden. Da hun startede, oplevede hun, at der var en hård tale, manglende empati, manglende evne til at kommunikere og gå i øjenhøjde med den ældre. Hun fortæller om vilkårene med en masse vikarer og om udfordringer med få fastansat og uddannet personale. Fagligt har hun opdaget, at noget af det hun særligt kan som pædagog er at observere, trække sig tilbage og se, hvad der sker i rummet. Og så kan hun interagere med borgeren og være interesseret i mennesket på en måde, hvor det somatiske ikke kommer forrest.

Hun bliver ofte sat til at tage ud til de ældre borgere, som kollegerne synes er svære at samarbejde med. Hun er glad for sit arbejde i hjemmeplejen men frustreret over vilkårene i arbejdet, hvor hun ikke har indflydelse på de køreplaner, som styrer hendes dag. Det kan eksempelvis betyde, at hun løbende tildes nye borgere, hvor hun skal være "problemknuser", men så fratages dem, som hun har fået etableret en god relation til. Vilkaere i hjemmeplejen levner således mindre manøvrerum for den enkelte professionelle end aktivitetsområde og plejecenter.

Ifølge Hansen (2008) og Frederiksen (2018) betyder pædagoguddannelsens længde, at pædagoger ofte får koordinerende roller i arbejdet. Erfaringerne fra de ni pædagoger i dette projekt er ikke entydige hvad angår betydningen af uddannelsens længde. Vi har set vekslende manøvrerum, hvor pædagogen i hjemmeplejen fx er i en position, hvor hun ikke har indflydelse på centrale vilkår i arbejdet som køreplaner. Andre pædagoger har til

gengæld fået særlige rådgivende roller ift relationsarbejdet eller koordinerende roller ift. aktivitetsområdet, hvor uddannelsens længde ser ud til at have betydning.

Den pædagogiske faglighed på ældreområdet

Som vi har beskrevet i metodeafsnittet, har vi arbejdet med narrative praksisnære metoder i projektet. Vores fund er ligeledes formidlet indenfor denne metodiske ramme. Den primære resultat af projektet er det casebaserede undervisningsmateriale, casesamlingen:

Pædagoger på ældreområdet (Andersen, Brodersen, Bille, Ørsøe & Nieslen, 2022), som beskrives senere i rapporten. Det casebaserede undervisningsmateriale er målrettet til studerende på pædagoguddannelsen, særligt specialiseringen social-specialpædagogik, professionshøjskolens efter-videreuddannelse, samt BUPL. Casene fremstiller de professionelle pædagogiske praksis i en række konkrete oplevede hverdagsituationer, og baserer sig på det samlede empiriske materiale. Nogle af fortællingerne er hentet fra pædagogernes selvfremente hverdagsituationer i form af praksisfortællinger (Mørch, 2012), andre fra forskernes observationer og interviews, og af og til i en kombination. Casene fremstiller borgeren og borgerperspektivet, pædagogens praksis og refleksion, samt den institutionelle kontekst. Casene er afprøvet og videreudviklet på en workshop med de involverede pædagoger, med kolleger og ledelsesrepræsentanter fra ældreområdet samt i flere undervisningssituationer på pædagoguddannelsen.

I casesamlingen præsenteres en metode til, hvordan man kan arbejde med at læse og fortolke casene. Indledningsvis præsenteres en fænomenologisk tilgang, som handler om at komme tættere på "fænomenet", dvs. en dybdeforståelse af det, man nu er optaget af at vide noget om (Van Manen, 2017; Rasmussen, 1996). Efterfølgende præsenteres en analysemodel, der trækker på en praksisteoretisk forståelse af, at praksis har sin egen logik, der bygger på en specifik viden og nogle bestemte handlingsorienteringer i en gruppe, fx pædagoger (Bourdieu, 1990; Andersen, 2007).

I det følgende præsenterer vi analyser af tre udvalgte cases fra casesamlingen, der repræsenterer de tre arbejdsområder: hjemmepleje, plejehjem og aktivitetstilbud. Gennem

analyserne stiller vi skarpt på, hvad der kendetegner pædagogers praksis, når den finder sted på ældreområdet, og hvilke bestræbelser pædagogerne gør for at realisere deres faglige værdier og kunnen i en anden kontekst end den pædagogiske institution. Undervejs diskuterer vi vores fund med anden forskning og litteratur om pædagogisk arbejde. De tre cases indledes med en kort introduktion til den institutionelle kontekst i hjemmepleje, plejecenter og på aktivitetsområdet.

Case 1: Der er ikke mere kattermad! Med pædagogen i hjemmeplejen

Formålet med den kommunale hjemmepleje er at yde hjælp og pleje til mennesker, *der på grund af midlertidigt eller varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke selv magter opgaverne* (Lov om social service § 83, stk. 2). Hjemmepleje yder personlig pleje og praktisk hjælp, herunder hjælp til tilrettelæggelse af hverdagen, psykisk støtte, indkøb, rengøring og tøjvask. Arbejdet er organiseret som hjemmebesøg i borgernes private hjem ud fra en køreplan, der udarbejdes af en teamleder, og i hjemmeplejen er primært ansat sundhedsfagligt personale, men også ufaglærte. Pædagogerne i hjemmeplejen fortæller, at de ofte får opgaver hos borgere, hvor der vurderes at være nogle særlige udfordringer og behov. Det kan være hvor der er opstået mistillid, dårlig kommunikation og konflikter, eller hvor borgere har komplekse problemstillinger.

I det følgende er vi sammen med en pædagog på besøg hos en borger, der får hjemmehjælp, da hun på grund af tiltagende demens har svært ved at klare sig alene i hjemmet:

Så er vi ude i den lille elbil, på vej til næste besøg. Det har været en travl formiddag og pædagogen er lidt bagud i forhold til køreplanen. Vi skal ud til Anne, som ikke er så gammel, men lider af demens, og det har været diskuteret om hun skal flytte i plejebolig. Pædagogen er blevet involveret for at prøve om Anne, med meget støtte, kan blive i egen bolig.

Pædagogen banker på og Anne åbner, kun iført en skjorte. Anne er oprevet over, at der ikke er mere kattermad til hendes røde hankat, der ligger i en stol i stuen. Anne har prøvet at give den kaffefløde, men det vil den ikke have. Pædagogen går ind i

køkkenet og åbner skabene, og finder en pose kattefoder. Hun tager en skål og hælder en stor portion op. Anne virker mere rolig og glad. Katten løber hen til havedøren og farer ud, da Anne åbner døren. Nu bliver hun urolig igen, hvor er katten blevet af, og hvor skulle den hen? Hun løber udenfor i kulden og kigger efter katten, kun iført skjorten. Pædagogen går ud og siger til hende, at den nok bare er gået på damebesøg.

Anne har tabt sig meget, fordi hun ikke længere kan finde ud af at købe ind. Nu har pædagogen og Anne lavet en aftale med en købmand, der leverer mad til hende, og hun er begyndt at spise og tage på igen. Pædagogen siger til Anne, at hvis hun går ind og tager tøj på, så vil hun lave kaffe og morgenmad til hende. Anne forsvinder ind i soveværelset, og pædagogen laver to kopper, en til Anne og en til hende selv. Pædagogen rister brød til Anne – hun har også en bolle med til sig selv, så hun kan spise sammen med Anne. Anne kommer ind, nu med lange bukser på. Så er der morgenmad. Anne sætter sig ved spisebordet, der står kaffe og brød til hende, pædagogen sætter sig overfor med sin kaffe og pakker sin egen bolle ud. Anne opdager en æske med en broche i, der ligger på spisebordet. Hun viser den til pædagogen, og de snakker om brochen og den halskæde, Anne har på. Pædagogen og Anne sidder og småsnakker ved bordet en tid, indtil Anne har spist sin mad. Pædagogen skal nu videre til den næste borger. Hun siger til Anne, at hun kommer tilbage ved frokosttid.

Organiseringen af hjemmeplejen er generelt bygget op omkring ydelser, som den ældre kan få bevilget, og som medarbejderne herefter skal yde hjælp til. Imidlertid er det tydeligt, at når pædagogen træder ind i Annes hjem, så handler hun ud fra den samlede situation og Annes øjeblikkelige uro og frustration. Det første, hun tager sig af, bliver derfor at finde mad til katten, og først når det er i orden, kan hun gå videre med at hjælpe Anne med at få tøj på og spise morgenmad. På tværs af vores empiriske materiale ser vi eksempler som dette på, hvordan pædagogens praksis i høj grad kan beskrives som *situeret*: Pædagogens handlinger knytter an til og udspringer af de behov og stemninger, som de aflæser hos den ældre, snarere end af et skema over, hvilke ydelser, der skal leveres. Når det forholder sig sådan kan det hænge sammen med en bestemt *rettethed*, som vi har iagttaget på tværs af

praksisfortællinger, interview og observationer, nemlig en rettethed imod det at skabe *mening og livskvalitet* for den ældre. Heri ses også at ligge, at pædagogen selvstændigt er afsøgende i forhold til, hvilke behov der er til stede hos den enkelte ældre her-og-nu, sådan som det ses i situationen i Annes hjem.

Pædagogens handlinger er med til at *skabe ro* hos Anne, fordi hun føler en tryghed ved, at der er styr på tingene. Netop det ro-skabende er også noget vi får øje på i flere situationer og fortællinger. Det handler om at få den ældre til at føle sig tryk og godt tilpas, og ofte ses det ved at pædagogen sætter sig ned eller på anden måde indtager en nærværende og lyttende position. Da katten har fået mad sørger pædagogen for, at hun og Anne spiser morgenmad sammen. Pædagogen har sin egen madpakke med, og gennem måltidet som et velkendt ritual får hun skabt en situation præget af hygge og nærvær. Som sådan kan pædagogens handlinger her ses at trække på en *aktivitets-tankegang*, hvor måltidet og samtalen bliver et redskab til at skabe relation og fornemmelsen af et fællesskab mellem de to. Pædagogen ses her at arbejde bevidst med at etablere rytme og stabilitet i en hverdag, der ellers er i risiko for at kunne bryde.

Pædagogerne diskuterer deres rettethed imod at skabe livskvalitet hos de ældre som noget der omfatter, at opbygge og indgå i *relationer*. En pædagog fortæller, at muligheden for at skabe relationer til borgere i hjemmeplejen kan være udfordret af, at hun ikke selv har indflydelse på, hvilke borgere hun bliver sat på til at skulle besøge, da den såkaldte køreliste udarbejdes af en teamleder. Hun har været heldig at være fast tilknyttet Anne gennem en periode, men har oplevet at blive flyttet fra andre borgere, som hun var i gang med at opbygge en relation til. Pædagogens udsagn kan her pege på, hvordan det at arbejde med relationer i forhold til ældre borgere kræver, at der skabes tid og rum for det. Der er brug for en vis form for kontinuitet og som pædagogen siger, *kendthed*, for at relationer kan etableres og bruges som afsæt i arbejdet med den ældre.

Case 2: De helt små ting. Med pædagogen på plejecenter

Ældre mennesker, som er så svækkede at de ikke kan klare sig i egen bolig, bliver visiteret til plejecentre, som er indrettet med henblik på at kunne hjælpe ældre med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Da der er stort politisk fokus på, at ældre skal være længst muligt i

eget hjem, er de ældre, som kommer på plejecentre i dag, meget svækkede, ofte med forskellige former for demensproblematikker. De pædagoger vi har fulgt, står for morgenpleje og sengebåd, hjælp til frokost samt evt. en gåtur eller andet samvær. Opgaverne er specificeret med tidsangivelse, så der for eksempel af afsat 30 minutter til morgenpleje og ekstra 20 minutter til et båd. Hvis der er tid til overs, når pædagogen er færdig med plejen, er der mulighed for samvær med den ældre som fx. en lille gåtur eller en snak. I den følgende case ser vi en pædagog, som giver en ældre borger morgenpleje.

Ingelise er ved hjælp af liften kommet op i bade stolen, og pædagogen kører hende ud i bade værelset. Hun lader Ingelise mærke på vandets temperatur og spørger om det er for koldt. Ingelise mumler mmm og viser med sin mimik at vandet er fint. Pædagogen vasker Ingelises hår og resten af hendes krop. Det foregår stille og roligt og det ser ud til at Ingelise nyder det, for hendes kropsholdning og mimik er afslappet og rolig. Pædagogen taler roligt til Ingelise: Vil du selv vaske dine hænder? Hun rækker Ingelise en klud med sæbe. Ingelise gnider lidt på den ene hånd og glemmer så, hvad hun var i gang med. Pædagogen gør det færdigt, og kører Ingelise tilbage til sengen hvor hun bliver liftet op og tørret.

Pædagogen giver Ingelise ble og underbukser på. Hun får hende til at løfte ben og knæ, så hun deltager i processen. Pædagogen finder tøj frem til Ingelise. Hun har erfaret, at Ingelise har en mening om, hvad for noget tøj hun vil have på, og hun synes det er vigtigt at Ingelise har mulighed for at blive inddraget i beslutninger om forhold i sit eget liv. Hvis det var hende der lå i sengen, ville hun også gerne inddrages så meget som muligt og bestemme hvad for noget tøj hun skal have på. Pædagogen viser en trøje frem. Ingelise føler på den og siger klart og tydeligt *NEJ*. Pædagogen finder en anden trøje frem, som er lyserød, og ser ud til at være blød. Ingelise føler på den og siger *JA* og nikker. Pædagogen tager to par bukser frem til Ingelise. Ingelise føler på stoffet og trækker det ene par til sig. De er også lyserøde og ser bløde ud. Det samme med strømper, hvor Ingelise vælger de bløde lyserøde. Pædagogen giver Ingelise strømper og bukser på og beder hende igen hjælpe til med at løfte fødder og knæ. Til sidst er Ingelise nyvasket og fuldt påklædt.

Pædagogen arbejder med morgenplejen med Ingelise, som er svækket både fysisk og kognitivt. Pædagogen fortæller, at det er vigtigt for hende at danne relation til Ingelise ved at være nærværende og undersøge: *Hvem er du?* Hun prioriterer, at Ingelise bliver inddraget i plejen og er med så meget som muligt, så hun ikke mister de evner og færdigheder, hun har tilbage. Fokus på inddragelse og livskvalitet er en faglig orientering, som denne pædagog har med fra sit tidligere arbejde på handicapområdet. Hun ser det *som livskvalitet at kunne bidrage med det man nu kan som menneske*. Pædagogen har således fokus på livskvaliteten ift. at inddrage Ingelise i hvad for noget tøj hun vil have på. Hun har erfaret, at Ingelise har en mening om valg af tøj og tager sig tid til at Ingelise selv kan bestemme hvilket tøj, hun vil have på. *Hvis det var mig ville jeg gerne inddrages så meget som muligt i mit eget liv og bestemme hvad jeg skal have på og hvad jeg skal spise*. Pædagogen bevæger sig væk fra sit eget perspektiv og hen i en fortolkning af den ældres: *hvis det var mig* (der lå i sengen), og får hermed adgang til et nyt rum af erfaringer og muligheder.

Til spørgsmålet om hvordan det ser ud med at få tiden til at række i arbejdet siger pædagogen, *at hvis du tager det sort på hvidt. Lige nu kan jeg faktisk ikke huske om det er 20 minutter, men det er jo ingen tid. Du kan ikke nå at give et bad og jeg kan ikke gøre det hurtigere... det må tage den tid det tager, for hvis jeg hundser det igennem påvirker det beboeren ... Ingelise er jo dement, så det er vigtigt at tingene foregår stille og roligt, så hun kan være med*. Konsekvensen er, at pædagogen må fravælge andre aktiviteter den dag. I dette eksempel undlader hun sin pause og at gå en tur med beboeren. Pædagogen i casen siger selv, at hun er længere tid om de standardiserede opgaver, men dette fremstår som værende legitime prioriteringer på denne arbejdsplads, og hun møder ikke kritik for det. Hun argumenterer fagligt for sine prioriteringer og siger, at Ingelises bad skal foregå stille og roligt, så hun kan være med i processen.

I denne case, hvor pædagogen hjælper Ingelise med at blive vasket og komme i tøjet, ses pædagogen at være optaget af at skabe en rytme, der er *afstemt og i samklang* med Ingelise i den konkrete situation. Pædagogens praksis kan beskrives som en i høj grad kropsligt båret praksis, hvor hun er opmærksom på at hendes bevægelser ikke er for hurtige eller 'hårde' i forhold til den skrøbelighed, hun aflæser hos Ingelise. Samtidig lader hun ikke Ingelises skrøbelighed dominere i og med, at hun lader Ingelise tage de beslutninger, der nu er mulige

i situationen: hvilket tøj hun skal have på i dag. Med andre ord, så er pædagogen optaget af at aflæse, hvordan der kan fastholdes og udvikles et *selvbestemmelses-rum* for den ældre i en livssituation, hvor netop dette synes ekstremt indsnævret. Som i casen med Anne og hjemmeplejen står etableringen af relationen mellem den ældre og pædagogen centralt; for at kunne samarbejde omkring Ingelises morgenpleje er det nødvendigt at der er en tryghed i relationen, og ikke mindst trækker den fælles kropslige rytme i samspillet - med den nødvendige langsomhed - på at pædagogen og Ingelise kender hinanden og har udviklet denne rytme sammen. Pædagogen fortæller om, hvordan hun selv ville have det, hvis hun var i Ingelises situation, og på tværs af pædagogernes fortællinger viste det sig, hvordan de - på ofte tavse måder - benytter perspektivskifte som metode til at indleve sig i de ældres situation og behov. Dette omfatter også, at de har en viden om det enkelte ældre menneskes liv, som danner et grundlag for relationen. Man kan sige, at pædagogerne knytter an til en socialpædagogisk tradition ift. *at inddrage borgerens livshistorie og at støtte borgerens selv- og medbestemmelse i eget liv.*

Case 3: Mandegruppe på tur. Med pædagogen på aktivitetsområdet

En del af kommunernes ældrepleje består af tilbud om aktiviteter til grupper af ældre borgere. Formålet med aktivitetstilbuddene er at de ældre kan deltage i meningsfulde, aktiverende fællesskaber omkring ting, der interesserer dem, som fx gymnastik, kortspil og korsang, eller samvær omkring fællesspisning. I bredere forstand handler aktiviteter til ældre om, at der politisk er et stærkt fokus på, at samfundets ældre længst muligt kan klare sig selv og blive boende i eget hjem. Aktivitetstilbud tænkes altså at modvirke ensomhed og isolation, og at holde de ældre mentalt og fysisk friske gennem fællesskabende aktiviteter. Aktivitetstilbud har desuden den funktion at fungere som aflastning for pårørende til hjemmeboende borgere, der er ramt af demens. Aktivitetsorienterede tilbud kan enten finde sted på daghjem/dagcentre, hvor borgeren er fra fx kl. 12 til kl. 20, eller de kan foregå i grupper 'ud af huset' med fleksible tidsrammer, sådan som det følgende eksempel viser:

Pædagogen og en fysioterapeut er på tur med en gruppe på 5 ældre mænd. Turen går 15 km ud af byen til et naturskønt område ved fjorden, til en gammel vindmølle som er ombygget til fuglekigger-tårn. Gruppen er nu ikke

taget afsted for at kigge på fugle, men for at snakke sammen et par timer over en kop kaffe og et stykke kage. Mændene har forskellig baggrund, en har været murer, en anden er udlært værktøjsmager, en tredje har været boghandler og arbejdet forskellige steder i verden. Det er tydeligt, at mændene befinder sig godt i hinandens selskab. De driller godmodigt hinanden og kalder hinanden øgenavne, fx "boghandleren fra Kabul". De har det til fælles, at deres koner eller omgangskreds er faldet fra, og flere af dem er flyttet til byen i en sen alder. De savner nogen at være sammen med og kan ikke holde ud at sidde alene derhjemme hele tiden. De snakker om alt muligt lige fra storpolitik, verdenskrisen med corona og Ukraine-krigen til dagligdags hændelser.

De ældre mænd sidder ved et bord-bænkesæt, mens pædagogen står op. Aldersforskellen ser ikke ud til at betyde noget, og alle er med i snakken. Pædagogen er den styrende i samtalen: Han holder hele tiden samtalen kørende og kommer med skæve indfaldsvinkler og humoristiske anekdoter, når samtalen er ved at gå i stå. Han gestikulerer meget og taler højt og engageret, og det smitter af på gruppen. Pædagogen var håndværker inden han blev pædagog. Han kommer ofte ind på byggetekniske detaljer og anekdoter, fx murerarbejdsmanden der drak 30 bajere på en arbejdsdag for at kunne fungere. De ældre nikker og griner.

Snakken kommer ind på en diskussion om alder og erfaring, og det at føle sig overflødig som arbejdskraft, når man bliver gammel. Men de siger, at de nyder selskabet her, for ellers ville de ikke komme her. Her i mandegruppen er samtalen helt anderledes, end hvis der var kvinder til stede, siger de. I arbejdet med mandegruppen er det ikke aktiviteten der er vigtig for pædagogen. Han siger, at de ældre mest har behov for bare at komme og være. Snakke sammen. Og at det er mere pleje af sjælen end af fysikken.

I denne case er det pædagogens opgave at etablere aktivitetstilbud med det formål at modvirke ensomhed og isolation, og at holde de ældre mentalt og fysisk friske gennem fællesskabende aktiviteter. Pædagogen har særligt ansvar for at lave aktivitetstilbud til

mænd, som for eksempel har mistet en ægtefælle og sidder hjemme og er i fare for at blive isolerede og ensomme.

Pædagogen har arbejdet på *relationerne* i gruppen over længere tid, så der er etableret et *fællesskab*, hvor mændene føler sig trygge og kan dele erfaringer med hinanden.

Pædagogen er selv tidligere håndværker, og bruger sig selv og sin egen livshistorie til at facilitere samtalen, som umiddelbart ligner en almindelig hverdagssituation. Men gennem feltarbejdet i denne og lignende situationer lagde vi mærke til, at samtalen slutter i det øjeblik pædagogen ikke længere faciliterer. Det pædagogiske arbejde består således i at etablere *rum for samvær og facilitere samtalen*. Samværet finder her sted ude i naturen, på afstand af plejecenteret, og autoritetsroller og hierarkier synes nedtonede. På denne måde mimer situationen og samspillet, at dette er en gruppe venner, der sammen er taget på tur. I samtalerne inddrager pædagogen umærkeligt deltagernes egne *erfaringer og livshistorier*, og mændene ses at live op af at komme ud i et andet rum – ude på tur for at være sammen, uden at dette samvær har et distinkt formål eller forudbestemt form (Brodersen m.fl., 2022).

Gitz-Johansen og Rasmussen, skriver at pædagoger i dagtilbud oplever at der bliver bedre tid til fordybelse og koncentration, og at det er spændende at være ude på tur, fordi man aldrig helt ved, hvad der sker – i kontrast til institutioners krav og begrænsninger (Gitz-Johansen og Rasmussen, 2022). En sådan fordybelse og oplevelse af at være ”ude i det blå” synes også at præge stemningen omkring mandegruppen. Her er ikke fokus på at lave bestemte aktiviteter, men på *samværet, bare at være – i eksistentiel forstand*. Som pædagogen siger, *en pleje for sjælen*. Set ud fra et socialpædagogisk perspektiv skaber pædagogen et inkluderende fællesskab med deltagelsesmuligheder, hvor han bruger sig selv og egen livshistorie til at motivere de ældre mænd til at deltage med deres egen livshistorie og erindringer.

Pædagogfaglighed i ældreplejen: tværgående træk

De træk ved pædagogens praksis, som vi gennem de tre cases har fremhævet, har en vis lighed med de fund, som fremhæves i et nyere studie, hvor Gitz-Johansen og Rasmussen (2022) har undersøgt dagtilbudspædagogers forståelser af omsorg i arbejdet med børn.

Med studiet peger de på, at dette arbejde er situeret, i og med at det er tæt knyttet op på specifikke børn og steder. Omsorg er forbundet med steder og rum, hvor der er ro og god tid til at etablere nærvær mellem barn og pædagog (Gitz-Johansen og Rasmussen 2022, 129-131). Som i vores case med Anne og hjemmeplejen, så har meget af det pædagogiske arbejde en ikke-planlagt karakter, men finder sted som svar på aflæsninger af behov og ønsker i situationen. Netop denne lidt spontane karakter af omsorgsarbejde i forbindelse med opgaver, der betragtes som praktiske - som at hjælpe børn i overtøjet - har været diskuteret som noget 'upåagtet' i det pædagogiske arbejde (Ahrenkiel m.fl. 2012).

Gitz-Johansen og Rasmussen peger endvidere på, at pædagogers omsorg bygger på sociale relationer, der kan være præget af, at man over tid opbygger en følelsesmæssig tilknytning til hinanden. Netop kendskabet og dermed tilknytning til den enkelte ældre er noget vi bemærker bliver vægtet højt i pædagogernes fortællinger om den gode praksis, som de stræber efter at realisere. I de tre viste cases betyder det, at pædagogen kan tilrettelægge et samspil der både trækker på og videreudvikler relationen til den ældre, og det ses at få betydning for det indhold, samtaler kommer til at dreje sig omkring. Den samtale, som pædagogen får skabt rum for, trækker således på borgerens ressourcer og livshistorie; en tilgang der yderligere kan relateres til socialpædagogisk tankegods (Andersen, Skjødt & Agerup 2021; Andersen og Meyer-Johansen, 2019) og idealer, der retter sig mod at etablere inkluderende fællesskaber med deltagelsesmuligheder (Madsen, 2005). Netop fokus på borgerens livshistorie er en af de socialpædagogiske kvaliteter, som SL fremhæver i Hvidbog om demens og socialpædagogik (Kabel, 2017).

Endelig ses på tværs af cases, hvordan pædagogen forsøger at etablere ro og tid til samværet. På netværksmøderne fortæller pædagogerne om, hvordan de ofte må forsøge at strække tiden og give den ældre indtryk af, at de ikke er fortravlede. Det gør de blandt andet ved at springe pauser over, som vist i situationen på plejehjemmet. Idealet for pædagogerne synes at være, at de ældre ikke må presses og stresses af tidsrammen, som pædagogerne til gengæld holder skjult og selv kæmper med. Når Gitz-Johansen og Rasmussen (2022, 130-131) fremhæver, at det at *falde til ro i hverdagens rutiner og skabe nærvær* er en central pædagogisk kvalitet for pædagogerne i dagtilbud, så kan man tilføje, at pædagogerne i

ældreområdet yderligere har et ideal om at skabe rum for den langsomhed, som de oplever at arbejdet med ældre mennesker kræver.

Faglige netværk som kompetenceudvikling og som arena for professionsudvikling

Ud over at skabe viden om pædagogfaglighed på ældreområdet er det projektets formål, at de deltagende pædagoger styrkes i deres kompetencer gennem det faglige netværk, samt at projektet genererer viden om det faglige netværk som arena for professionsudvikling. Nedenfor følger analyse og opsamling af deltagernes erfaringer med netværksformen samt anbefalinger om fremtidige netværk ud fra hæmmere og fremmere (Beskrivelse af det faglige netværk er udfoldet i Bilag 1).

Det faglige netværk

Projektet har etableret et fagligt netværk med 9 pædagoger som arbejder indenfor ældreområdet i Næstved på plejecentre, aktivitetsområdet og i hjemmeplejen. Der er afholdt 4 netværksmøder, hvor forskere og pædagoger har arbejdet med kompetenceudvikling samt fælles produktion af viden om pædagogfaglighed på ældreområdet. Vi har benyttet praksisnære narrativt inspirerede metoder på netværksmøderne. Med udgangspunkt i pædagogernes praksisfortællinger (Mørch, 2012) har deltagerne arbejdet med perspektivskifte og videreudviklet eksisterende pædagogiske metoder (jeg-fortællinger, Koch & Jørgensen, 2018; Jørgensen, Rothuizen & Togsverd, 2019) til kvalificering af ældreperspektiver. Arbejdet med perspektivskifte har desuden været afprøvet i tværprofessionelt arbejde med metoder, som inddrager krop og følelser i forumspil (Schulte, 2018; Ørsøe, 2022). Refleksionerne om det tværprofessionelle arbejde er bl.a. vidensunderbygget gennem diskussioner af udvalgt forskning om mødet mellem det sundhedsvidenskabelige vidensparadigme og det pædagogiske vidensparadigme (Nørtoft, 2019). Sideløbende med netværksmøderne har forskergruppen været på feltarbejde med pædagogerne inden for de tre arbejdsområder. Empiri fra feltarbejdet har været inddraget

som baggrundsviden, samt i den fælles analyse på netværksmøderne, hvor vi har anvendt kortlægningsteknikker inspireret af metoden situational analysis (Clarke & Friese, 2018) for at gøre analysen til en kollektiv og synlig proces.

Deltagernes erfaringer med netværksformen

Analysen af deltagernes erfaringer bygger på udsagn fra skriftlige evalueringer, som vi har foretaget efter hvert netværksmøde, feltnoter fra procesobservationer fra netværksmøderne samt to pædagogers fortællinger om udbyttet af netværket, som de fremlagde ved afslutningsworkshoppen og som efterfølgende er transskriberet. I nedenstående har vi samlet de væsentligste temaer og illustreret med udpluk fra det empiriske materiale (Beskrivelse af erfaringerne er udfoldet i Bilag 1).

Tema 1: Netværket tilbød et fælles forum, som pædagoger på ældreområdet har savnet. Der var generelt stor opbakning til netværket, og deltagerne fortalte, at de havde manglet et fælles forum, da de ofte er ene pædagog på deres arbejde. De mangler pædagogiske kolleger til at diskutere med og til at blive stærkere fagligt, så de bedre kan fortælle kolleger fra andre professioner, hvad det er, der er det særligt pædagogiske.

Så bare bordet rundt at opdage at alle vores fortællinger, om vi kommer fra aktivitet, inde team eller ude team, vi havde alle sammen prøvet det her med solist perspektivet, altså vi havde knoklet for vores eksistensberettigelse og oplevet det med at man vælter ind i et helt ukendt felt og skal navigere rundt i det (opsamlende evalueringssamtale på 4. netværk).

Så var der også det her med at fagligheden blevet styrket af det her. Det var meget rart at opdage, at vi taler samme sprog. Det blev hurtigt opfattet det man sagde, og vi havde gjort de samme ting (oplæg om udbytte af netværk, afslutningsworkshop)

Og det der har været givende for mig, det er den der oplevelse af ikke at stå alene. Jeg havde en lang periode, hvor jeg var den eneste pædagog i teamet, og jeg synes det kunne være rigtigt svært at komme igennem med de der ting, som jeg syntes var vigtige at komme igennem med (oplæg om udbytte af netværk, afslutningsworkshop)

Tema 2: De narrative metoder understøttede deltagelsen og styrkede refleksiviteten og den pædagogiske metodeudvikling. Deltagerne var inspirerede af de narrative metoder, som vi brugte på netværksmøderne. Praksisfortællinger og jeg-fortællinger udgjorde en genkendelig og praksisnær måde at arbejde på. Der var en enkelt pædagog, som ikke medbragte skriftlige praksisfortællinger til møderne, men denne pædagog fremlagde sine fortællinger mundtligt, og materialet kom til at indgå på lige fod med andet materiale i analyserne. Metoden viste sig således også rummelig for deltagere, som ikke bidrager med skriftlige oplæg, hvilket er en fordel, da nogle pædagoger arbejder bedst med mundtlige overleveringer. Metoderne viste sig brugbare til generel refleksion over pædagogisk faglighed, men også som pædagogisk metode. Da vi efter første netværksmøde identificerede ældreperspektivet som fælles faglighed, besluttede vi i samarbejde med pædagogerne at arbejde videre med ældre-perspektiver via jeg-fortællinger, samt via inddragelse af kropslige erfaringer med tværprofessionelt samarbejde i forumteater. Nedenstående er et udpluk af skriftlige kommentarer fra evaluering af netværk med jeg-fortællinger, hvor pædagogerne svarede på, hvad de kunne tage med fra netværket og ind i praksis:

At have for alvor implementeret jeg-fortællingen, samt set dens udbytte.

Igen at få pædagogfaglighed klarere formuleret.

Rart at tale ind i et forum, som forstår mig hurtigt.

Jeg har fået ideer til, hvordan jeg kan se borgeren ud fra en jeg-fortælling.

Rikke Ørsøe, som var adjunkt i projektet, og særlig ekspert ift. Forumspil, skriver opsamlende i sin artikel fra projektet: "Forumspillet affødte en lang og livlig fælles refleksion/diskussion om det tværprofessionelle samarbejde. Det var svært at stoppe diskussionen igen, hvilket jeg tolker som et positiv tegn på at forumspillet havde den ønskede effekt. Der blev skabt rum for intersubjektiv erkendelse og deltagerne delte mange citat-værdige udtalelser. Jeg har valgt at fremhæve dette, da det virkelig slår hovedet på sømmet: *Vi har alle hver vores opgave – men hvordan løser vi bedst muligt opgaverne med borgeren i centrum? Det er vigtigt at kunne byde ind og at kunne gå på kompromis. Det er borgeren som bliver taberen, når vi alle er optaget af vores monofaglighed (Ørsøe, 2022).*

Tema 3: Deltagerorientering og samspil mellem forskning og kompetenceudvikling gav engagement og fælles ejerskab. Det var inspirerende for pædagogerne, at der var samspil mellem forskning og kompetenceudvikling, hvilket bl.a. viste sig ved et stort ejerskab til projektet og resultaterne generelt og særligt i afslutningsworkshoppen med ledere, forskere og andre interessenter, hvor pædagogerne fortalte om deres erfaringer med netværket. Inddragelse af forskernes feltnoter sammen med pædagogernes praksisfortællinger bidrog til ligeværd og at pædagogerne og forskerne, som én stor gruppe, var engageret i et fælles undersøgelsesarbejde.

Pædagogerne har givet skriftlig feedback efter 4. netværksmøde:

Netværket har givet gode debatter om pædagogens rolle og synliggørelse af, hvad pædagogfaglighed er på ældreområdet.

Selve arbejdsformen er velegnet ift. faglig refleksion. Det var vigtigt med det monofaglige plenum og sparringen fra forskerne.

Gennem netværket opnåede vi at dele faglig viden og få faglig inspiration, en følelse af fagligt fællesskab, hvilket ikke sker så tit i dagligt arbejde.

Vi fik diskuteret hvordan får vi koblet det her med humanist perspektivet ind i det sundhedsfaglige ud fra forskningen. Det med at styreform osv. giver ikke meget plads til vores faglighed. Der skal vi mere på banen uden at vi skal stå i en søjle for os selv. Så det har jeg også fået meget ud af i det her netværk (pædagog, oplæg om udbytte af netværk, afslutningsworkshop).

Deltagerorienteringen blev sat på en prøve i slutningen af forløbet, da vi forskere havde lavet en aftale med distriktsledelsen i Næstved om at afholde afslutningsworkshoppen som et stort arrangement med 100 deltagere fra ældreplejen i Næstved. Da vi fremlagde ideen i netværket viste det sig, at pædagogerne ikke havde lyst til denne form, og vi udviklede i stedet en mindre afslutningsworkshop med fokus på at få feedback på vores resultater. Der var stor tilfredshed og pædagogerne fremhævede, at det var positivt at mærke, *“at vi rent faktisk har indflydelse på netværket”*

Tema 4 Netværksmøderne har potentiale til at bidrage til at styrke udvikling af pædagogisk faglighed i ældreplejen. Flere af pædagogerne fortalte, at de følte sig styrket i deres pædagogiske faglighed ift. at kunne være mere tydelige for kolleger i tværprofessionelt samarbejde. Der var ikke sat tid af til afprøvninger og samarbejde med kollegerne på de fire netværksmøder - men det kunne have været konstruktivt at bygge videre på samarbejdsprocesser med praksis i fremtidige netværk.

Jeg tænker at det, jeg har taget med mig, det er at vi skal hjem og sætte pædagoger på dagsorden på vores arbejdspladser. Vi bliver også selv nødt til som pædagoger at fortælle om hvad er det vi går og gør i hverdagen og få synliggjort det overfor os selv. (pædagog, oplæg om udbytte af netværk, afslutningsworkshop).

Tema 5: Kontinuitet og afvekslende arbejdsformer styrkede netværket. Det virkede befordrende for pædagogerne, at vi ofte arbejdede i små grupper. Proces noterne fra netværksmøderne viste, at der var flere af pædagogerne, som næsten ikke sagde noget, når vi var i plenum. Vi delte os ofte i små grupper med 3-4 i hver gruppe. Observationerne i de små grupper viste, at de pædagoger, som ikke sagde noget i plenum, var aktive i de små grupper. En anden ting som styrkede pædagogernes tryghed var, at gruppen var kontinuerlig frem for fragmentarisk. Der udviklede sig efterhånden større tryghed i netværket, så flere deltog i diskussionerne - også i plenum. Dem der ikke var der til alle møderne (sygdom, ferie, arbejde) udtrykte, at de var ærgerlige over, at de ikke var med til alle netværksmøderne og at de gik glip af de fælles diskussioner. Endelig var det befordrende for pædagogerne, at der blev arbejdet med forskellige metoder fra det følelsesmæssige kropsligt erfarede (forumteater og jeg-fortællinger) til mere traditionelle akademiske metoder, som fordybelse i teoretisk tekst eller analyse af empirisk materiale.

Hæmmere og fremmere for fagligt netværk - anbefalinger ift. fremtidige netværk

Ting som har virket fremmende for netværket:

- at pædagogerne blev rekrutteret gennem deres fagforening BUPL, og at vi gennem etablering af en styregruppe havde tæt kontakt med deres øverste ledelse i Center for sundhed og ældre i Næstved kommune.
- at vi har anvendt og udviklet praksisnære metoder, som er enkle, og som viderefører den pædagogiske tradition med at arbejde i narrativer og understøtte refleksion over praksis.
- at vi har haft fokus på at udvikle pædagogiske metoder ift. ældreperspektiv (jeg-fortællinger fra børneperspektiv videreudviklet til jeg-fortællinger fra ældreperspektiv). Pædagogerne fremhævede, at de var gode til at arbejde med den ældres perspektiv, men at de havde manglet metoder, som kunne understøtte dette arbejde og gøre det synligt for andre.
- at vi har haft fokus på pædagogernes følelser og kropslighed i metoder som jeg-fortællinger, hvor følelser og empati kommer i spil samt forumspil, hvor der fx opstår kropsligt baserede erfaringer om at være borger samt professionel.
- at forskerne og pædagoger har været fælles om netværkets undersøgelsesspørgsmål: Hvad er pædagogisk faglighed på ældreområdet? og at alle har bidraget på forskellig vis via den deltagerorienterede grundholdning i projektet (Nielsen og Nielsen, 2006). Forskerne har løbende inddraget pædagogerne i analyser og overvejelser over, hvad empirien fra praksisfortællinger og feltarbejde kan bruges til ift. besvarelse af undersøgelsesspørgsmålet.

- at der har været fokus på pædagogerne, så vi løbende har udviklet netværket sammen og har taget udgangspunkt i deres ønsker og behov. Dette blev særligt vigtigt under planlægning af afslutningsworkshop.
- at vi har vekslet mellem plenum og gruppearbejde, da det har vist sig, at der er nogle af pædagogerne, som ikke fik sagt så meget i plenum, men som har bidraget ligeværdigt i de små grupper.

Ting som har virket hæmmende på netværket:

Vi har ikke haft samarbejde med de konkrete arbejdspladser, som deltagerne arbejder på (ud over besøg via feltarbejde). Effekten af projektet på arbejdspladserne kunne øges ved bredere inddragelse. Dette har ikke været et ekspliciteret formål i projektet, men det kunne være et formål i fremtidige forløb. Vi arbejdede med forankring ved kontinuerligt at inddrage praksis i netværksarbejdet, men vi fik ikke involveret kollegagruppen bredere. Dette kunne vi fx have gjort ved bredt at invitere alle kolleger til afslutningsworkshop. Grunden til at vi ikke gjorde dette, var at deltagerne ikke følte, at de var klar til dette skridt. De ønskede at projektet og afslutningsworkshopen primært blev for pædagoger samt interessenter som forskere, ledelse, undervisere fra pædagoguddannelsens social-specialpædagogik, da de var bange for at "drukne" i sundhedsområdets paradigmer. Vi vil anbefale at et videre arbejde med netværk også inddrager samarbejde med kolleger fra sundhedsområdet. Det vil for eksempel kunne gøres ved at indlægge aktionslæringslementer i forløbet, hvor deltagerne afprøver metoder på arbejdspladsen mellem netværksmøderne (Absalon tænker aktuelt i sådanne baner ift. hvordan vi vil kunne benytte erfaringerne fra netværket i et undervisningsmodul i EVU-regi).

Anbefalinger ift. fremtidige faglige netværk:

Projektet har positive erfaringer med det faglige netværk for pædagoger på ældreområdet, som både bidrager til kompetenceudvikling og generelt til professionsudvikling på ældreområdet. Mange af pædagogerne havde været eneste pædagog på deres arbejdsplads, og følte et stort behov for at dele viden om, hvad pædagogisk faglighed er på ældreområdet. Netværket fik derfor en vigtig funktion som arena for vidensdeling. Men også som vidensopbyggende, da pædagogerne på ældreområdet er "pionerer" og derfor

ikke kan læne sig op ad en eksisterende vidensbase om pædagogisk faglighed på ældreområdet. Samspelet mellem forskning og kompetenceudvikling blev derfor særlig vigtig for deltagerne, da der skulle opbygges et nyt sprog om fagligheden situeret i de konkrete institutionelle kontekster på ældreområdet. Her viste det sig konstruktivt, at projektet grundlæggende var praksisrettet og deltagerorienteret. De narrative praksisrettede metoder med udgangspunkt i praksisfortællinger og jeg-fortællingerne betød, at alle kunne bidrage med egne praksisfortællinger og få det reflekterende blik ind i egen praksis, samt at empiriindsamlingen bidrog til metodeudviklingen i det pædagogiske arbejde, hvor etableringen af jeg-fortællinger styrkede ældreperspektivet.

Vi vil anbefale, at et videre arbejde med netværk også inddrager samarbejde og videndeling med kolleger fra det sundhedsfaglige område i praksis. Det vil for eksempel kunne gøres ved at indlægge aktionslæringslementer i forløbet, hvor deltagerne afprøver metoder på arbejdspladsen mellem netværksmøderne, eller ved at forskerne / underviserne afholder workshop på personalemøder, hvor hele medarbejdergruppen for eksempel arbejder med ældreperspektiver ud fra projektets metoder.

Formidling og videnskabelige resultater

Et casebaseret undervisningsmateriale

Vi har valgt at formidle vores fund gennem et casebaseret undervisningsmateriale, hvor de 6 udvalgte cases VISER den pædagogiske faglighed (Andersen, Brodersen, Bille, Ørsøe & Nielsen, 2022). Casesamlingen introducerer kort til ældreområdet og de tre arbejdsområder, som pædagogerne arbejder indenfor (plejecentre, hjemmepleje og aktivitetsområdet), og indeholder en vejledning ift. brug af casene. Vores forskning peger mod, at ældrepædagogik må forstås institutionelt og situeret. Det betyder at den præges af de særlige økonomiske og organisatoriske rammer såvel som af de problematikker og vilkår, der omgiver den målgruppe, der arbejdes med i de forskellige dele af ældreplejen. Det er vores håb, at de forskellige cases kan åbne for erkendelser og diskussioner af pædagogisk arbejde med

ældre, som også peger ud i andre tilgrænsende socialpædagogiske områder. Rapporten er tilgængelig i elektronisk form via professionshøjskolernes vidensplatform UC Viden, og der er desuden lavet en trykt version, som de deltagende pædagoger, BUPL, BUPL Sydøst, Næstved kommune, interessenter samt deltagere har fået tilsendt. Casematerialet er illustreret med stemningsfyldte tegninger af situationer fra de præsenterede cases lavet af billedhugger Lisbeth Nielsen, som har deltaget i feltarbejdet, hvor hun tegnede de første skitser.

[Pædagoger på ældreområdet: et casebaseret undervisningsmateriale — UC Viden - Professionshøjskolernes Videndatabase](#)

4 Podcasts

Vi har produceret 4 Podcasts som fungerer i samspil med det casebaserede undervisningsmateriale. Nedenstående link indeholder en præsentation af forskningen i projektet samt de fire podcasts:

<https://phabsalon.dk/om-absalon/nyheder-og-presse/nyheder-og-presse/ny-forskning-paedagoger-styrker-aeldreomraadet>

Den første Podcast indeholder en generel introduktion til projektet med følgende introtekst:

Der ansættes flere og flere pædagoger på ældreområdet, men der mangler i høj grad viden om, hvordan de på den bedst mulige måde kan bringe deres faglighed i spil. Nu har forskere fra Center for Pædagogik på Absalon gennem netværksmøder med pædagoger på

ældreområdet, feltarbejde og interviews sat fokus på området og blandt andet udgivet en casesamling, der skal bruges til undervisning og efter-videreuddannelse af pædagoger.

I denne udgave af PædTalks er projektets tre forskere i studiet, hvor de fortæller om, hvilke udfordringer pædagogerne står overfor på ældreområdet - og hvordan de især kan sætte deres faglighed i spil.

- Ældrepedagogik: <https://phabsalon.dk/om-absalon/nyheder-og-presse/nyheder-og-presse/aeldrepaedagogik>

De følgende 3 Podcasts omhandler de tre arbejdsområder, som vi har undersøgt i projektet. I hver af dem læses en af casene fra casesamlingen op, og de tre forskere reflekterer over pædagogfaglige perspektiver. De fire podcasts har alle en intro om projektet generelt og partnerskabsgruppen (BUPL og Næstved kommune), så de kan høres hver for sig.

- Ældrepedagogik - Pædagoger på plejecentre: <https://phabsalon.dk/om-absalon/nyheder-og-presse/nyheder-og-presse/aeldrepaedagogik-paedagoger-paa-plejecentre>

- Ældrepedagogik - Pædagoger i hjemmeplejen: <https://phabsalon.dk/om-absalon/nyheder-og-presse/nyheder-og-presse/aeldrepaedagogik-paedagoger-i-hjemmeplejen>

- Ældrepedagogik - Pædagoger i aktivitetstilbud: <https://phabsalon.dk/om-absalon/nyheder-og-presse/nyheder-og-presse/aeldrepaedagogik-paedagoger-i-aktivitetstilbud>

Oplæg på konferencer og praksisartikler

NUVO-konference (Netværk for Udsatte Voksne) september 2022: Fremlæggelse af analyser om pædagogfaglighed på ældreområdet samt metodiske erfaringer med at arbejde med praksisfortællinger og jeg-fortællinger på udsat-voksenområdet

NUVO-konference, september 2023. Planlagt deltagelse med abstract fra metodeartikel, som påbegyndes i juni 2023.

Praksisartikler lavet af de to adjunkter på baggrund af deres arbejde i projektet som del af lektorkvalificering:

Ørsøe, R. S. (2022) Forumspil – som dialogfremmende dramapædagogisk metode til forskning i egen praksis. <https://www.ucviden.dk/da/publications/forumspil-som-dialogfremmende-dramap%C3%A6dagogisk-metode-til-forsknin>

Nielsen, A (2023). Undervisningsmateriale om metoder til analyse af empiri på baggrund af empirisk materiale fra projektet. <https://www.ucviden.dk/da/activities/analyse-af-empiri>

Videnskabelige artikler:

Den eksternt finansierede del af Projektet *Pædagogfaglighed på ældreområdet* slutter med denne afrapportering 31/3 2023. Absalons del af projektet fortsætter foreløbig frem til 31/12 2023, hvor der er sat midler af til publicering af projektets resultater via Frascattimidler:

Videnskabelig artikel til temanummer om omsorg i Sociologisk tidsskrift. Abstract er godkendt. Første udkast er indsendt til bedømmelse: *En pædagogisk ældreomsorg - pædagogers indspil og kampe i mødet med ældreplejen* v. Brodersen, Bille, & Andersen.

Videnskabelig artikel om metode og perspektivskifte påbegyndes juni 2023 afhængigt af valg af tidsskrift og aktuelt call. Tidsskriftet Socialpædagogen påtænker et call på et temanummer om ældre, som kunne være relevant for denne artikel. Et alternativ kunne være FPPU (Forskning i Pædagogens Praksis og Uddannelse).

Litteratur:

Ahrenkiehl m.fl. (2012). *Daginstitutionsarbejde og pædagogisk faglighed*. Frydenlund.

Andersen, P. Ø. (2007). *Pædagogens praksis*. Hans Reitzels Forlag.

Andersen, R., Brodersen, M., Bille, T., Ørsøe, R. S., & Nielsen, A. (2022). *Pædagoger på ældreområdet: et casebaseret undervisningsmateriale*. BUPL & Professionshøjskolen Absalon. https://www.ucviden.dk/ws/portalfiles/portal/166433972/p_dagoger_p_ldreomr_det_et_casebaseret_undervisningsmateriale_ebook.pdf

Andersen, R., Skjødt, U., & Agerup, L. C. (2021). Socialpædagogik og digital kommunikation for ægtefæller til mennesker med demens: – Understøttelse af sociale og eksistentielle udfordringer i spændingsfeltet mellem standardiserede løsninger og socialpædagogisk praksis. *Forskning i pædagogers profession og uddannelse*, 5(1), [1].
<https://tidsskrift.dk/FPPU/article/view/125707/172329>

Andersen, T. V. & Meyer-Johansen, H. (2019). Social og specialpædagogik - begreber, profession og uddannelse. I: T. V. Andersen (red.). *Social og specialpædagogik i pædagoguddannelsen*. Hans Reitzels Forlag, 2019.

Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge University Press.

Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity Press.

Brodersen, M., Jensen, A. W., Hald, M., Løth, K., & Boysen, M. S. W. (2022). Sofaer, pandekager og lyde fra flere verdener: Selskabelighed som fritidsinstitutionel samværsform. *Forskning I Pædagogers Profession Og Uddannelse*, 6(2), 14.
<https://doi.org/10.7146/fppu.v6i2.134275>

Brok, L. S. (2009). *Skriftsprogbrug og arbejdspraksis: Et sprogteoretisk professionsstudium*. Forskerskolen i Livslang Læring, Roskilde Universitetscenter.

Clarke, A. E., & Friese, C. (2018). *Situational analysis : grounded theory after the interpretive turn* (Second edi). SAGE Publications, Inc.

Frederiksen, J. S. (2018). *Pædagogfaglige kompetencer på ældreområdet*.

BUPL. https://bupl.dk/wp-content/uploads/2018/03/filer-paedfaglige_komp_aeldreomr.pdf

Frørup, A. K. (2017). Pædagogers arbejde med skriftlig dokumentation. I M. Hjerrild (red.), *Når vi skriver om mennesker: om dokumentation i pædagogisk arbejde* (s. 151-182).

Akademisk.

Gitz-Johansen, T., & Rasmussen, K. (2022). Pædagogers forståelse af omsorg: – i daginstitutioners almindelige hverdag. *Forskning I Pædagogers Profession Og Uddannelse*, 6(2), 16. <https://doi.org/10.7146/fppu.v6i2.134279>

Gholamian, J. F. (2022). *Socialpædagogiske Idealer og Relevans i demenspraksis: et litteraturstudie*. UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole.

Hansen, H. K. (2006). *Ældreomsorg i et pædagogisk perspektiv*. Ph.d. Roskilde Universitetsforlag.

Hansen, H. K. (2008). *Traditioner og nytænkning i omsorgsforståelser. En undersøgelse af synspunkter hos tre minoritetsgrupper blandt ansatte i ældreomsorg*. Roskilde https://drive.google.com/drive/folders/107MDO_vYkSErj--l2VAI_K_RnMdI9395

Jørgensen, H. H., Rothuizen, J. J. & Togsverd, L. (2019). *Pædagogik og fortælling. At fortolke, forstå og forny pædagogisk praksis*. Samfundslitteratur.

Jensen, H. (2019). *Vi kan slet ikke undvære socialpædagoger*. *Socialpædagogen*. Årg. 76 (7).

Jørgensen, H. H., Rothuizen, J. J & Togsverd, L. (2019). *Pædagogik og fortællinger. At fortolke, forstå og forny pædagogisk praksis*. Samfundslitteratur.

Kabel, S. (2017), *Hvidbog om demens og socialpædagogik*, Socialpædagogerne.

Kabel, S. (2021). *Socialpædagogik i ældreplejen*, Socialpædagogerne.

Koch, A. B. og Jørgensen, H. H. (2018). Pædagogers arbejde med børneperspektiver: "Det er vigtigt at få lavet de drejninger, som børnene har lyst til". *Tidsskrift for Socialpædagogik* 21 (1): 110-121.

Larsen, A. T., Klausen, M. B & Højgaard, B. (2020). *Primary Health Care in the Nordic Countries*. VIVE. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/primary-health-care-in-the-nordic-countries-15439/>

Madsen, B. (2005). *Socialpædagogik – Integration og dannelse i det moderne samfund*. Hans Reitzels Forlag.

Mørk, S. I (2012). *Praksisfortællinger som dokumentation af pædagogisk arbejde*, i Miller, T. m.fl. (2012). *Innovativ evaluering i dagtilbud*, Dafolo.

Nielsen, A (2023). *Undervisningsmateriale om metoder til analyse af empiri på baggrund af empirisk materiale fra projektet*. Professionshøjskolen Absalon.

<https://www.ucviden.dk/da/activities/analyse-af-empiri>

Nielsen, K. A. & Nielsen, B. S. (2006). Methodologies in Action Research. I Nielsen, K. & Svensson, L., (eds.). *Action Research and Interactive Research. Beyond Practice and Theory*. Shaker Publishing.

Nørtoft, K. (2019), *Alderdommens pædagogisering*, i *Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund*, nr. 30. 41-66.

Petersen, T. L. (2018). Der skal være tid til en ostemad. *Socialpædagogen*. Årg. 75 (4).

Rasmussen, T. H. (1996). VIII. Fænomenologi og pædagogik. I: *Kroppens fænomenologi. Maurice Merleau-Ponty*. Semi-forlaget.

Sand, A. L. (2019). Stedssensitive interviews. *Tidsskrift for Professionsstudier*, 15(29), 84-93. <https://tidsskrift.dk/tipro/article/view/116408>

ServiceLOVEN, Lov om social service § 83, stk. 2, <https://danskelove.dk/serviceLOVEN/83>

Schulte, S. (2011). *Forumteater og æstetisk læring*. Nordisk dramapædagogisk tidsskrift.

Sundhedsstyrelsen (2021) *Home Nursing in the Nordic Countries*.

<https://www.sst.dk/en/english/publications/2021/Home-nursing-in-the-Nordic-Countries>

Van Manen, M. (2017). *Researching Lived Experience*. Routledge.

Ørsøe, R. S. (2022). *Forumspil – som dialogfremmende dramapædagogisk metode til forskning i egen praksis*. Professionshøjskolen Absalon.

[https://www.ucviden.dk/ws/portalfiles/portal/167123192/Forumspil som dialogfremmende dramap dagogisk metode til forskning i egen praksis.pdf](https://www.ucviden.dk/ws/portalfiles/portal/167123192/Forumspil_som_dialogfremmende_dramap_dagogisk_metode_til_forskning_i_egen_praksis.pdf)

Artikler og nyhedsbreve om projektet fra BUPL Sydøst:

<https://events.bupl.dk/workshopabsalon>

<https://bupl.dk/lokalt/sydoest/nyheder/liselotte-er-relationsekspert-paa-aeldreomraadet>

Stillingsopslag:

Stillingsopslag Næstved kommune: <https://www.naestved.dk/job/job-i-kommunen/job-i-aeldreomraadet> (05-12-22)

Stillingsopslag Aarhus kommune: <https://simplyjob.com/584860/aarhus-kommune/paedagog-paedagogisk-assistent-sges-til-solbjerg-plejehjem> (05-12-22)

Stillingsopslag Lolland kommune: <https://simplyjob.com/816841/lolland-kommune/paedagog-til-team-demens-rehabilitering-aeldre-sundhed-32-37-h> (05-12-22)

Bilag 1: Program fra de fire netværksmøder & afslutningsworkshop samt evaluering

Første netværksmøde, 15. december 2021:

Indhold: Første-møde-med-feltet interviews samt praksisfortællinger og refleksion

Første-møde-med-feltet: De 9 pædagoger blev interviewet individuelt om deres erindringer om at starte i et nyt arbejdsfelt. I situationen fungerede de små interviews som vidensdeling om oplevelser med at møde et felt præget af sundhedsparadigmer og om vilkår i arbejdet. Vi har senere transskriberet interviewene og lavet fortællinger om pædagogers vej ind i ældreområdet, som vi har benyttet til formidling og som også indgår i casesamlingen.

Erfaringer: Første-møde-med-feltet kom til at fungere som en effektiv vidensdeling ift. pædagogernes oplevelse af at have startet helt alene på et nyt arbejdsfelt, hvor de hverken har kunnet trække på generel viden om pædagoger på ældreområdet - eller på egne eller andres praksiserfaringer. En af pædagogerne fortæller om dette:

“så bare bordet rundt opdage at alle de fortællinger, om vi kommer fra aktivitet, inde team eller udeteam, at her fik jeg den her oplevelse, og jeg tror på at jeg taler på alles vegne om ... det var ikke noget galt med mig, kan man sige, man havde alle sammen prøvet det her med solist perspektivet, altså havde knoklet for sin eksistensberettigelse i forhold til, hvor dybt det ligger i at man vælter ind i et helt ukendt felt og skal navigere rundt i det “

(beretninger om erfaringer med netværk fra afslutningsworkshop 31/8 2022)

Praksisfortællinger og reflekterende teams: Pædagogerne havde medbragt en praksisfortælling om en situation på deres arbejde. Vi arbejdede med praksisfortællingerne i reflekterende teams for at fremanalysere pædagogfagligheden via fortællingerne.

Erfaringer: Det har ikke været svært for pædagogerne at arbejde med praksisfortællinger, og de har alle haft fortællinger med til møderne. En enkelt havde ikke skrevet den ned, men havde den med som mundtlig fortælling, som indgik i det efterfølgende refleksionsarbejde. De fortællinger som blev taget med de første gange var “solskinshistorier”, som illustrerede vellykket praksis i samspil med borgerne. Hvis vi skulle have arbejdet videre med

praksisfortællinger kunne vi have bedt om andre typer af fortællinger, som havde fokus på udfordringer som fx. den problemorienterede fortælling (Mørch, 2012). På trods af "solskinshistorierne" kom udfordringerne med at arbejde i et felt præget af sundhedsparadigmet tydeligt frem i de reflekterende teams.

Andet netværksmøde, 8. februar, 2022:

Indhold: Analyse og perspektivskifte på praksisfortællinger med jeg-fortælling

Analyse Pædagogerne blev præsenteret for forskernes 1. analyseudkast ud fra transskriberede interviews af første-møde-med-feltet. Analysen blev diskuteret og pædagogerne genkendte analysens resultater. De italesætter at pædagogisk faglighed skal synliggøres og at institutionskulturen skal nytænkes.

Perspektivskifte på praksisfortællinger med jeg-fortælling: Med udgangspunkt i praksisfortællingerne arbejdede vi med at producere ældreperspektiv ved at lave praksisfortællinger om til jeg-fortællinger (Koch, 2018, Jørgensen, Rothuizen & Togsverd, 2019), hvor vi tog den ældres perspektiv. Herefter fælles refleksion over metoden, som redskab til at synliggøre og kvalificere arbejdet med borgerperspektiv.

Erfaringer: Deltagerne var optagede af at arbejde med jeg-fortællinger, og i den efterfølgende opsamling, var der flere, som udtalte, at de kunne bruge jeg-fortællinger i samarbejdet med andre faggrupper, da jeg-fortællingen synliggjorde pædagogens tolkning af borgerens perspektiv på en indfølelse måde, som vækkede empati. *Det er den mellemregning jeg har manglet, når jeg skulle forklare kolleger fra sundhedsfagligt området, hvorfor jeg handler som jeg gør ift. borgeren siger en af pædagogerne.* I den skriftlige evaluering refererede pædagogerne ligeledes til udbyttet af jeg-fortællingen under spørgsmålet "Hvad tager du med dig herfra i dag?"

- At have for alvor implementeret jeg-fortællingen samt set dens udbytte. Igen at få pædagogfaglighed klarere formuleret. Rart at tale ind i et forum, som forstår mig hurtigt.
- Jeg tager ældre Perspektivet med jeg-fortælling med herfra. Og at det er rart med et monofagligt netværk med andre, som ser og oplever de samme ting, som mig selv.

- At det føles godt, at andre pædagoger oplever de samme ting som jeg. At bruge jeg-fortælling som en metode. Jeg vil bruge det i mit team fremover.
- Vigtigheden af at få defineret pædagogisk arbejde indenfor ældreområdet
- Jeg har fået ideer til, hvordan jeg kan se borgeren ud fra en jeg-fortælling
- Klarhed på mit felt - lidt flere fag ord på det jeg gør

Tredje netværksmøde, 8. april, 2022:

Indhold: Vidensparadigmer og Forumspil

Vidensparadigmer: Forskeroplæg ud fra Alderdommens pædagogisering (Nørtoft, 2019) og fælles diskussion af betydningen af det dominerende sundhedsparadigme på ældreområdet

Forumspil: Oplæg om forumspil og udførelse af forumspil ud fra en praksisfortælling, som tematiserede udfordringer ved tværprofessionelt samarbejde. Fælles refleksion om udfordringer ved monofaglig opgaveorientering *borgeren bliver taberen*. Kroplige erfaringer med samarbejde og med at være den ældre via forumspil.

Arbejdet med forumspil er udfoldet af en af projektets adjunkter, Rikke Ørsøe, som har lavet en artikel, hvor hun beskriver brugen af forumteater (Ørsøe, 2022). Rikke laver følgende opsamling:

Efter et par gennemspilninger blev spillet stoppet. Spillet affødte en lang og livlig fælles refleksion/diskussion om det tværprofessionelle samarbejde. Det var næsten svært at stoppe diskussionen igen, hvilket jeg tolker som et positivt tegn på at forumspillet havde den ønskede effekt. Der blev skabt rum for intersubjektiv erkendelse og deltagerne delte mange citat-værdige udtalelser. Jeg har valgt at fremhæve dette, da det virkelig slår hovedet på sømmet: *"Vi har alle hver vores opgave – men hvordan løser vi bedst muligt opgaverne med borgeren i centrum? Det er vigtigt at kunne byde ind og at kunne gå på kompromis. Det er borgeren som bliver taberen, når vi alle er optaget af vores monofaglighed"* (Ørsøe, 2022).

Fjerde netværksmøde, 8. juni 2022:

Indhold: Analyse og planlægning af afslutningsworkshop

Analyse af materiale fra forskernes feltarbejde og opsamling på temaer. Metode: Situational analysis (Clarke, 2018)

Pædagogerne læste sammen med forskergruppen udvalgte dele af feltarbejdet med følgende arbejdsspørgsmål (Clarke, 2018):

1. Hvor og hvornår foregår aktiviteten?
2. Hvad foregår og hvem er involveret?
3. Hvad er på spil for de involverede – mulige positioner
4. Er der ting, der er umulige?
5. Hvad /hvem er usynlige/ marginaliserede?
6. Hvad betyder noget for hvem?

Erfaring: Alle deltog aktivt i analysen og italesætter deres perspektiver og forståelse, som virker inspirerende og giver input til nye diskussioner og refleksioner. Der kommer vigtige temaer frem, som bliver synliggjort for alle i opsamlings fasen: Tid og relationsarbejde. Man skal definere pædagogisk arbejde. Der findes ikke en beskrevet ydelse som pædagogisk støtte. Der ønskes legitim ydelsesbeskrivelse af relationsarbejde. Det synlige og det usynlige i arbejde på ældreplejen. Pædagoger kan noget andet. *vi behøves ikke altid at lave en aktivitet, vi kan også bare være sammen, det er også vigtigt. Men det er svært at måle.*

Fra den skriftlige feedback efter 4. netværksmøde: Gode debatter om Pædagogens rolle, Synliggørelse af hvad Pædagoger er på ældreområdet, Selve arbejdsformen er velegnet ift. muligheden for faglig refleksion, vigtigheden i det monofaglige plenum og sparringen, gennem metoden opnåede pædagogerne at dele faglig viden og få faglig inspiration, følelse af fagligt fællesskab hvilket ikke sker så tit i dagligt arbejde.

Planlægning af afslutningsworkshop: Deltagerorienteringen blev sat på en prøve på 4. netværksmøde under planlægningen af den fælles afslutningsworkshop. Forskerne havde lavet en aftale med distriktsledelsen i Næstved om at afholde afslutningsworkshoppen som et stort arrangement med 100 deltagere fra ældreplejen i Næstved. Da vi fremlagde ideen i netværket viste det sig, at deltagerne ikke havde lyst til denne form, og vi udviklede i stedet en mindre afslutningsworkshop med fokus på at få feedback på vores resultater. Der var stor tilfredshed fra deltagerne som fremhævede at det var positivt at mærke *at vi rent faktisk har indflydelse på netværket.*

Program for afslutningsworkshop, 31/8, 2022

12.00 - 12.15 Ankomst og "snu en frokostbolle"

12.15 - 12.30 Velkomst, introduktion til projektet, præsentation af deltagere og formål med workshoppen v. Randi Andersen, docent, ph.d., Center for pædagogik, Absalon

12.30 - 13.00 Paneloplæg (tre korte oplæg og mulighed for spørgsmål)

- **Strategi og erfaring med pædagoger på ældreområdet** v. Birgitte Ettrup, distriktschef, Center for Sundhed og ældre, Næstved kommune
- **Generelle udfordringer ift. ældreområdet** v. Ulla Skjødt, lektor, ph.d., Center for sygepleje, Absalon
- **BUPL og pædagoger på ældreområdet** v. Betina Vincent, formand BUPL Sydøst
- **Kommentarer / spørgsmål til Panelet**

13.00 - 13.10 Ind i feltet - om pædagogernes første møde med ældreområdet v. Thomas Bille, lektor, ph.d, og Alina Nielsen, adjunkt, Center for pædagogik, Absalon

Pause

13.20- 13.35 Metoder i projektet til refleksion og ældreperspektiv: Praksisfortællinger, jeg-fortællinger og forumspil v. Rikke Schou Ørsøe, adjunkt, Center for pædagogik, Absalon

13.35 - 13.50 Erfaringer med deltagelse i netværket - Hvad har pædagogerne fra netværket taget med tilbage i arbejdet? v. pædagog Liselotte Tanne Hegelund Petersen og pædagog Jane Riisfeldt.

13.50 - 14.00 Præsentation af foreløbige temaer og intro til workshops med casearbejde v. lektor, ph.d, Marianne Brodersen, Center for pædagogik, Absalon

Pause / skift til workshop lokale

14.10 - 15.00 Arbejde med cases og temaer i 3 workshops.

Kaffepause - skift til fælleslokale

15.15 - 15.30 Fælles opsamling - erfaringer fra de tre workshops.

Bilag 2: Litteratursøgning

Om søgningen

Da vi var specifikt interesserede i det særlige fænomen: Forskning om Pædagoger på ældreområdet, søgte vi primært danske og nordiske forskningsartikler, og startede med en bred søgning på google scholar, hvilket viste, at der var en del materiale på UC-viden. Da vi vidste at der er begrænset forskning på feltet har vi taget litteratur med helt tilbage til 2006.

På UC-viden søgte vi som udgangspunkt: ældre pædagog* og fik 50 hits, hvoraf 13 tekster blev udvalgt og sorteret på overskrift og abstract med relevanskriteriet at der indgår pædagoger / pædagogisk faglighed diskuteres. Der var kun to af de udvalgte tekster, som var videnskabelige artikler. Resten er for eksempel interviews med pædagoger som har erfaringer fra udviklingsprojekter om samspil mellem dagtilbud og eller kapitler i lærebøger.

Herefter supplerende søgning på Bibliotek.dk, hvor vi kombinerede følgende søgninger: Pædagog* Socialpædagog* Ældreområde* samt (plejehjem* OR plejecent* OR aktivitetsscent* OR hjemmepleje*). Vi fik 53 hits, men ingen nye forskningsartikler i denne søgning. Søgning i SLs vidensbank: ældre* og pædagog*. Her fik vi 106 hits, hvoraf der er 8 hit på Forskning og 59 på Undersøgelser og evalueringer. Supplerende søgning: demens gav 51 hits, hvoraf 5 var Forskning og 12 Undersøgelser og evalueringer. 10 tekster blev udvalgt og sorteret på overskrift og abstract. Vi søgte nordisk database IDUN, uden at få nye videnskabelige artikler. Sideløbende med søgninger i databaser lavede vi kædesøgning ud fra de tekster vi havde udvalgt, samt ud fra kendskab til feltet fra tidligere forskningsprojekter. Der var stor overlap mellem de få tekster vi fandt frem til gennem de to søgemetoder. Vi endte med at inddrage 9 tekster.

Publikationsdata	Type	Abstract
Frederiksen, J. S. (2018). <i>Pædagogfaglige kompetencer på ældreområdet</i> . BUPL, VIA.	Rapport fra udviklingsprojekt	Pædagogen Gitte har arbejdet i dagcenter i 16 år, og fortæller, hvordan det har været en udfordring at være den første og eneste pædagog i Dagcentret. Gitte har som pædagog i Dagcentret en længere uddannelse end flere af sine kolleger. Derfor har hun en koordinerende funktion i arbejdsgruppen. Pædagoguddannelsens længde viser sig at have en betydning. I de to dagtilbud i kommunen har pædagoger koordinationsansvar.
Gholamian, J. F. (2022). <i>Socialpædagogiske Idealer og Relevans idemenspraksis: et litteraturstudie</i> . UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole. https://www.ucviden.dk/da/publications/socialp%C3%A6dagogiske-idealer-og-relevans-i-demenspraksis-et-litterat	Rapport, litteraturstudie, UCL-publikation.	I denne rapport præsenteres resultaterne af en litteraturgennemgang af dansk produceret viden om demens, hvor socialpædagogiske perspektiver og tilgange spiller en aktiv rolle.
Hansen, H. K. (2006). <i>Ældreomsorg i et pædagogisk perspektiv</i> . Roskilde Universitetsforlag.	Ph.d. afhandling	Ældreomsorg i et pædagogisk perspektiv handler om, hvordan omsorgsudøvere taler om og forstår praksis i ældreomsorg og forstår sig selv som omsorgsudøvere. Afhandlingen beskriver blandt andet betydningen af faglige identitet og anerkendelse og udpeger behov og potentialer for livslang eksemplarisk læring for omsorgsudøvere.
Hansen, H.K. (2008). <i>Traditioner og nytænkning i omsorgsforståelser. En undersøgelse af synspunkter hos tre</i>	Rapport, forskningsbaseret	Undersøgelsen af pædagoger på ældreområdet bygger primært på diskursanalyser af 16 pædagoger, som

<p><i>minoritetsgrupper blandt ansatte i ældreomsorg. Rapport 163 s.</i></p>	<p>men ikke publiceret.</p>	<p>diskuterer filmklip om ældreomsorg. Gennemsnitsalderen var 44 år, og de fleste havde erfaring med ældreomsorg. Hansen peger på, at det ikke kun er fagligheden, men også længden af pædagogernes uddannelse (de arbejder primært med kolleger som har erhvervsuddannelse), som har betydning for praksis: de ser sig selv som en faggruppe, som reflekterer mere over praksis og stiller spørgsmål til egne handlinger – refleksivitet i stedet for rutiner og vaner.</p>
<p>Jensen, H. (2019). <i>Vi kan slet ikke undvære socialpædagoger. Socialpædagogen. Årg. 76 nr. 7</i></p>	<p>Fagbladsartikel</p>	<p>I artiklen "Vi kan slet ikke undvære socialpædagoger" (Jensen 2019) fortæller socialpædagoger og ledelse fra Viborg kommune om, hvorfor der er brug for mere socialpædagogisk faglighed i arbejdet med ældre. Viborg Kommune har foreløbig ansat fem socialpædagoger på kommunens aktivitetscentre for ældre borgere. De står bl.a. for motionshold. Pædagogerne fortæller, at de adskiller sig fra andre motionshold ved, at der altid er et pædagogisk sigte med de øvelser, de laver.</p>
<p>Kabel, S. (2017), <i>Hvidbog om demens og socialpædagogik, Socialpædagogerne.</i></p>	<p>Hvidbog</p>	<p>Hvidbogen om socialpædagogik og demens giver bud på hvad socialpædagogik kan bidrage med på demensområdet.</p>
<p>Kabel, S. (2021). <i>Socialpædagogik i ældreplejen, Socialpædagogerne.</i></p>	<p>Undervisningsmateriale</p>	<p>I 'Socialpædagogik i ældreplejen' beskrives, hvordan socialpædagogikken kan bidrage til at løfte kvaliteten på ældreområdet og i den enkelte ældre borgers liv med udgangspunkt i en helhedsorienteret tilgang, hvor der er fokus på det enkelte menneskes ressourcer, deltagelse i</p>

		fællesskaber, mulighed for udvikling – og retten til at bestemme i eget liv.
Nørtoft, K. (2019). Alderdommens pædagogisering: Samfundsøkonomi, sundhed og individualiserede pædagogiske relationer. <i>Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund</i> , nr. 30. 41-66.	Videnskabelig artikel	Denne artikel handler om pædagogisering af alderdommen og ældre mennesker. Det danske samfunds pædagogiske tiltag overfor ældre mennesker handler oftest om sundhed på den ene eller den anden måde. Ældre pædagogik bliver således til sundhedspædagogik.
Petersen, T. L. (2018). Der skal være tid til en ostemad. <i>Socialpædagogen</i> . Årg. 75 nr. 4	Fagbladsartikel	I artiklen " Der skal også være tid til en ostemad " er socialpædagogen med til at gøre nætterne lettere for urolige, ældre borgere i Randers kommune. Et aktuelt eksempel på pædagogens rolle er den kvindelige beboer, som længe har klaget over voldsomme smerter i venstre skulder. Årsagen til smerterne er kollegerne enige om på tværs af faggrænser. Smerterne skyldes, at hun konsekvent ligger på venstre side. Men løsningen på problemet kræver socialpædagogens tilgang, fordi kvinden nægter at samarbejde om at vende sig i sengen. Det handler om tillid og om tid. Om at have tålmodigheden til at tage små bitte skridt.